

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA GEOGRAFIE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Terénní výuka v zeměpise: případová studie rekonstrukce
stadionu Za Lužánkami**

Autor: Bc. Tomáš Klimenda

Vedoucí práce: RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.

Brno, 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci vypracoval samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne 30. března 2017

.....
podpis

Poděkování:

*Děkuji RNDr. Haně Svobodové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce,
důležité rady a připomínky během jejího vytváření.*

Bibliografický záznam

KLIMENDA, T. *Terénní výuka v zeměpise: případová studie rekonstrukce stadionu Za Lužánkami*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 2017. 95 s. Vedoucí práce RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.

Anotace

Terénní výuka je typ výuky, kterou lze zařadit téměř ve všech vyučovacích oborech na základních, středních i na vysokých školách. Jedná se nejen o výuku znalostí a dovedností, ale především jejich aplikaci. Tato práce je zaměřena na využití terénní či projektové výuky na druhém stupni základních škol ve vzdělávacím oboru zeměpis. Vzdělávací obor zeměpis má v jedné části Rámcového vzdělávacího programu téma terénní geografická výuka, praxe a aplikace. Jelikož Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je výchozím kurikulárním dokumentem pro tvorbu školních vzdělávacích programů základního vzdělávání, měly by školy zařadit terénní výuku do svých školních vzdělávacích programů a využívat ji i v hodinách zeměpisu. V této práci se budu snažit zjistit, jestli tomu tak ve skutečnosti je. Praktická část diplomové práce je pak zaměřena na ukázkový případ práce v terénu v hodinách zeměpisu, který se zaměřuje především na školy v centru Brna.

Annotation

Field education is a type of education that can be included in almost all fields of teaching at primary and secondary schools as well as at universities. It involves not only teaching knowledge and skills but also their application. The thesis is focused on the use of field or project education at primary schools in the lessons of geography. In one part of the Framework Education Program the subject of geography contains a topic related to geographical field education and its practice and application. Since the Framework Education Program for elementary education is the main curriculum document for creating School Education Programs for elementary education, schools should include field

education into their education programs and use it in the geography lessons. In this work the author tries to verify this claim. The practical part of the thesis shows the example of fieldwork in the lessons of geography and it is mainly focused on the schools situated in the centre of Brno.

Klíčová slova

Terénní výuka, případová studie, kurikulum, Rámcový vzdělávací program, Bílá kniha, školní vzdělávací program, zeměpis, Brno, fotbalový stadion Lužánky

Keywords

Field education, case study, curriculum, Framework educational program, White book, school education program, geography, Brno, football stadium Lužánky

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. Metodologie výzkumu	10
1.1. Cíle výzkumu	10
1.2. Design výzkumu	11
2. Současný stav řešené problematiky.....	13
2.1. Kvantitativní výzkum	13
2.2. Kvalitativní výzkum	14
2.3. Případová studie	17
2.4. Terénní výuka.....	19
3. Kurikulum a rámcové vzdělávací programy	23
3.1. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice.....	24
3.2. Rámcový vzdělávací program.....	25
3.3. Školní vzdělávací program	29
4. Rozbor školních vzdělávacích programů vybraných škol.....	32
4.1. ŠVP ZŠ Košanova	33
4.2. ŠVP ZŠ Masarykova	35
4.3. ŠVP ZŠ Slovanské náměstí.....	36
4.4. ŠVP ZŠ Staňkova	37
4.5. ŠVP ZŠ Náměstí 28. října	38
4.6. ŠVP ZŠ Kotlářská	39
4.7. Shrnutí.....	41
5. Ukázkové řešení případové studie fotbalového stadionu Lužánky.....	42
5.1. Skupinová práce v terénu	50
5.1.1. Skupina č. 1	50
5.1.2. Skupina č. 2	53

5.1.3.	Skupina č. 3	56
5.1.4.	Skupina č. 4	58
5.1.5.	Skupina č. 5	63
5.1.6.	Skupina č. 6	66
5.1.7.	Skupina č. 7	68
5.2.	Zpracování výsledků z terénu a prezentace.....	71
6.	Výsledky a diskuse.....	72
	ZÁVĚR.....	75
	RESUMÉ.....	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:	77
	SEZNAM OBRÁZKŮ	81
	SEZNAM TABULEK.....	82
	SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

V posledních letech se v českém školství čím dál více řeší pojem terénní výuka a její typy. V České republice se využívá ve školách především vycházek a exkurzí, ale problémově zaměřená terénní výuka pouze ve velmi omezené míře. Zatímco v zahraničí bývá hojně využíváno všech forem terénní výuky.

Terénní výuka je specifická v několika směrech a liší se od klasické frontální výuky. Nejvýraznějším rozdílem je pravděpodobně charakter výukového prostředí, kdy se výuka nepraktikuje přímo ve škole a velmi často ani na pozemku školy, ale v okolním terénu nebo přírodě. Změna klasického prostředí z učeben na terén je pro studenty něco jiného a částečně „nového“ a může tak zvýšit u žáků zájem o danou látku a předmět a více je motivovat v jejich práci.

Další rozdíl mezi frontální výukou ve třídách a výukou v terénu je v tom, jakou zastává roli vyučující. U frontální výuky ve třídě působí učitel většinou jako osobnost a autorita, která řídí vyučování a předává žákům informace. Žák je pak spíše pasivní, pouze přijímá nové informace, neprodukuje vlastní nápady a nijak se nesnaží zajistit si nové informace sám. Samozřejmě lze ve třídách zapojit několik druhů výuky, kdy žáci nebudou tak pasivní, ať už se jedná o skupinovou práci, diskusi nebo projekty provozované ve třídě. Ovšem pokud se bavíme o klasické frontální výuce, která ve školách převládá, tak tato je celá v režii učitele, který hodinu řídí.

Naopak role učitele i žáků během terénní výuky jsou odlišné. Vyučující by měl působit pouze jako facilitátor, tedy měl by fungovat jako dozor, který do práce žáků nezasahuje. Na začátku takovéto výuky sdělí vyučující žákům základní informace, vysvětlí zadání jednotlivých úkolů, co se od nich očekává a jaké pomůcky budou potřebovat. Žáci si zadané úkoly doma prostudují a připraví si všechny potřebné pomůcky. V terénu už jednotlivé skupiny pracují samostatně a snaží se svým postupem přijít na správné řešení. Pedagog dohlíží na správnost postupu a na bezpečnost žáků. Zasahuje nebo pomáhá

studentům pouze v případě výskytu nějakého problému. Snaží se žákům pouze poradit a nasměrovat je tak, aby ke správnému řešení došli sami, nesdělují jim přímo výsledek.

Základy terénní výuky byly položeny již na přelomu 19. a 20. století, když se někteří učenci snažili propojit reálný život se školou. V tomto způsobu výuky by měl vyučující poskytovat teorii a informace o řešení různých problémů. Samotný postup a řešení daných problémů by měli žáci provádět samostatně. Jedním z reformátorů na našem území, který se snažil o zapojení terénní a projektové výuky do současného školství, je Václav Příhoda.

1. Metodologie výzkumu

Teoretická část diplomové práce se zabývá popisem závazných kurikulárních dokumentů v českém školství: Bílá kniha, Rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program (dále už jen RVP a ŠVP). V této části práce je rovněž uveden souhrn aktuálního stavu problematiky, která se řeší v praktické části. Jedná se o terénní výuku, případovou studii, kvalitativní a kvantitativní výzkum.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na analýzu školních vzdělávacích programů vybraných základních škol v Brně. Analýza školních vzdělávacích programů byla zaměřena především na vzdělávací obor zeměpis a na to, jak je v tomto oboru ukotvena terénní výuka. Poté byla vytvořena a zpracována modelová hodina (případová studie) terénní výuky v zeměpise pro vybrané školy.

1.1. Cíle výzkumu

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, jak je problémově orientovaná terénní výuka využívána v hodinách zeměpisu na druhém stupni základních škol. Dílčí cíle pro naplnění hlavního jsou:

- Výběr šesti základních škol v Brně, které jsou lokalizovány v těsné blízkosti fotbalového stadionu Za Lužánkami. Školy byly vybrány v této lokalitě, protože modelová hodina, uvedená v této práci, je na téma fotbalového stadionu Za Lužánkami a je určena především pro školy v centru Brna.
- Analýza ŠVP vybraných šesti škol. Tento cíl disponuje několika body.
 - Popis zaměření školy.
 - Zapojení školy do projektů.
 - Ukotvení terénní výuky v ŠVP dané základní školy.

- Ukotvení a případná analýza terénní výuky ve vzdělávacím oboru zeměpis (kde se daná výuka uskutečňuje, v jakém ročníku, jak dlouho trvá, učivo a očekávané cíle výuky).
- Zjištění ukotvení terénní výuky ve skutečné výuce zeměpisu prostřednictvím kontaktování učitelů na vybraných školách.
- Vytvoření modelové hodiny terénní výuky, která je snadno uskutečnitelná i pro školy v centru Brna.

V závěru praktické části je přiložena ukázková modelová hodina ve formě případové studie, která je určena pro žáky zeměpisu devátých tříd základních škol v Brně, a to především škol lokalizovaných v centru Brna. Hodinu lze také využít na gymnáziích v ročnících odpovídajících deváté třídě základních škol a vyšších.

1.2. Design výzkumu

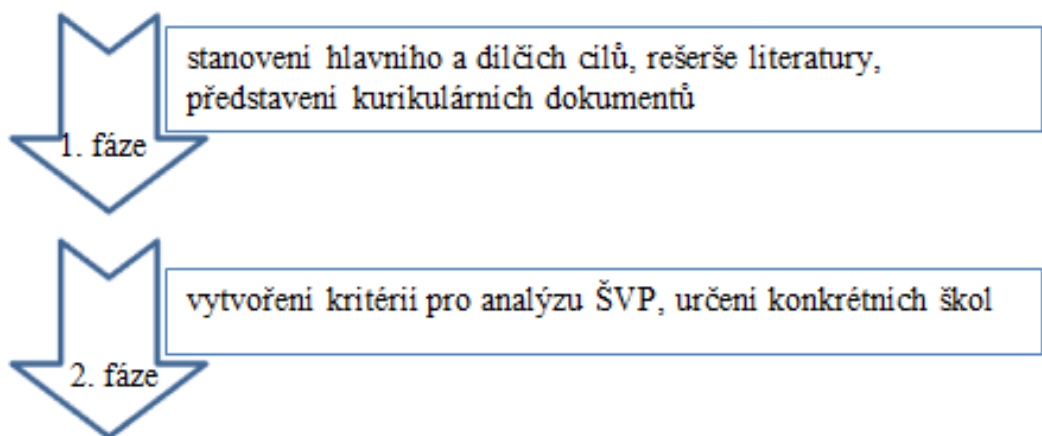
Design výzkumu této práce se skládá ze dvou hlavních částí. První část výzkumu je přípravná a druhá pak realizační, která je s první částí koherentní. Obě dvě části jsou dále rozděleny na dvě dílčí fáze, ve kterých jsou uvedeny kroky, které je nutné splnit, aby byl naplněn hlavní cíl této diplomové práce. Jednotlivé fáze výzkumu se od sebe liší obsahem zkoumané skutečnosti.

První fáze spadá do přípravné části výzkumu a její hlavní náplní je stanovení hlavního a dílčích cílů této práce a dále studium odborné literatury související s danou problematikou. Kromě určení správných cílů je také velmi důležité v této části získat informace o dané problematice jak z českých, tak ze zahraničních zdrojů. Ve druhé fázi, která spadá také do přípravné části, je důležité stanovit si konkrétní body, které budou zkoumány v ŠVP u každé z vybraných škol a dále konkrétně zvolit školy, u kterých bude probíhat analýza jejich školního vzdělávacího programu.

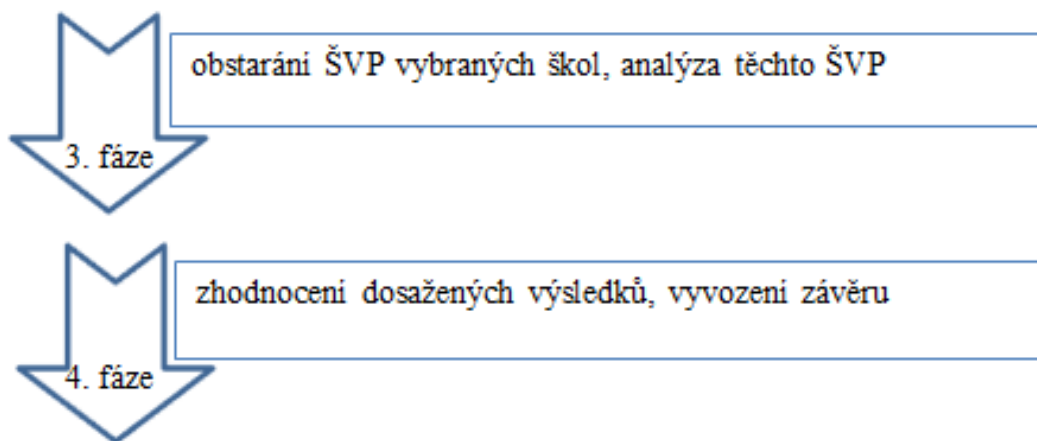
Další dvě fáze patří již do realizační části výzkumu. Ve třetí fázi se jedná o přípravu a provedení výzkumu, zde je třeba zajistit si všechny ŠVP vybraných základních

škol a následně provést analýzy těchto dokumentů podle bodů zvolených ve druhé fázi. V poslední, čtvrté, fázi je provedeno vyhodnocení získaných poznatků a na jejich základě formulován závěr.

Přípravná část výzkumu

Realizační část výzkumu

Obr. č. 1: Schéma designu výzkumu (vlastní zpracování)

2. Současný stav řešené problematiky

Nejvyužívanější typ výzkumu u případové studie je kvalitativní výzkum. Kvantitativního výzkumu lze samozřejmě také využít, ovšem u tohoto typu práce není typický. Výzkumníci v poslední době stále častěji kombinují tyto dva typy výzkumů a snaží se využít výhody z obou přístupů. Proto se budu zabývat oběma přístupy a dále se zmíním obecně o případové studii a terénní výuce.

2.1. Kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum, anglicky quantitative research, je založen na filosofii pozitivismu, odtud je nazýván též jako „novopozitivistický“ (Průcha a kol., 2003). Oficiální verze definice pro vědecké účely zní: „*Vědecký výzkum je systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.*“ (Kerlinger, 1972)

Hlavními metodami pro tento typ výzkumu jsou experiment, pozorování, dotazník nebo rozhovor. Výsledky výzkumu je vhodné prezentovat tak, aby splňovaly požadavek reliability, validity a reprezentativnosti výběru a pokud možno byly vyjádřeny též kvantitativními daty. (Gavora, 2000)

Validita je u kvantitativního výzkumu nízká, ovšem reliabilita vysoká. Pokládány otázkami jsou Co, jak, proč. (vyzkumy.knihovna.cz)

Klasický kvantitativní výzkum má dvě různé podoby, a to experimentální a neexperimentální. V případě experimentálního výzkumu osoba provádějící výzkum aktivně a úmyslně přivodí určitou změnu situace a poté sleduje změnu jedinců. Cílem experimentálního výzkumu je zamezit tomu, aby výsledky byly ovlivněny různými rušivými vlivy. Neexperimentální výzkum je do jisté míry velmi podobný výzkumu experimentálnímu. Rozdíl je ovšem v tom, že osoba provádějící výzkum neprovádí změnu situace. (Hendl, 2016)

Internetový portál www.survio.com, který se zabývá sběrem dat a zprostředkovává různé výzkumy, uvádí, že výhodami kvantitativního výzkumu je velký počet odpovědí a snadno proveditelný výzkum. Mezi nevýhody řadí fakt, že výsledky mohou být příliš obecné a výzkumník může opomenout některé důležité vlastnosti zkoumaného vzorku. Další přednosti a zápory kvantitativního výzkumu popisuje Hendl (2016).

Přednosti	Zápory
• testování a validizace teorií; • lze zobecnit na populaci; • výzkumník může konstruovat situace tak, že eliminuje působení rušivých proměnných, a prokázat vztah příčina-účinek; • relativně rychlý a přímočarý sběr dat; • poskytuje přesná, numerická data; • relativně rychlá analýza dat (využití počítačů); • výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi; • užitečný při zkoumání velkých skupin.	• kategorie a teorie použité výzkumníkem nemusejí odpovídat lokálním zvláštnostem; • výzkumník může opomenout fenomény, protože se soustřeďuje pouze na určitou teorii a její testování a ne na rozvoj teorie; • získaná znalost může být příliš abstraktní a obecná pro přímou aplikaci v místních podmínkách; • výzkumník je omezen reduktivním získáváním dat.

Tab. č. 1: přednosti a nevýhody kvantitativního výzkumu (zdroj: Hendl, 2016)

2.2. Kvalitativní výzkum

Dalším typem výzkumu je výzkum kvalitativní. Někteří odborníci považují kvalitativní výzkum za pouhý doplněk kvantitativních výzkumů, podle jiných jde o protipól vědy postavený na přírodovědných základech. Ovšem v sociálních vědách získal časem stejné postavení jako ostatní výzkumy. Neexistuje žádný obecně uznávaný způsob, jak

provádět kvalitativní výzkum. (Hendl, 2016) Nejdůležitější roli v tomto výzkumu hraje sám autor. (Huberman, 1994)

Metodolog Creswell definoval pojem kvalitativní výzkum takto: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ (Creswell, 1998)

Mnoho autorů, např. Delamont a Atkinson (2011) nebo Strauss a Corbinová (1998), kteří vytvořili negativní definici pro tento pojem, popisuje kvalitativní výzkum jako jakýkoli výzkum, kterého je dosaženo jiným způsobem než pomocí statistických metod.

Kvalitativní výzkum se zaměřuje na objasnění lidského prostředí a zkušenosti lidí v rámci různých oblastí. Proto se tohoto výzkumu využívá v mnoha oblastech sociální geografie. (Hay, 2010)

Cílem tohoto výzkumu je hlubší porozumění zkoumané skutečnosti. Výzkumník vytváří nové hypotézy, nové porozumění a dokonce i novou teorii. Reliabilita tohoto typu výzkumu je nízká, zatímco validita vysoká. Nejběžnější pokládanou otázkou je Proč? Probíhá především na základě osobních rozhovorů s respondenty. (vyzkumy.knihovna.cz)

Tento typ výzkumu se na rozdíl od kvantitativního výzkumu opírá především o indukci. To znamená, že se jedná o pozorování, zjišťování různých pravidelností a vytváření nových závěrů a teorií (Sebera, 2012).

Na začátku kvalitativního výzkumu vybírá autor téma a určí si základní výzkumné otázky, které lze v průběhu výzkumu různě modifikovat nebo doplňovat. Z tohoto důvodu se tento typ výzkumu považuje za emergentní nebo pružný. Na základě svých úvah si výzkumník vybírá místa pozorování nebo jedince, které sleduje v různých časových intervalech. Současně probíhá sběr a analýza dat, na základě jejichž výsledků si vybere relevantní data a začne znovu se sběrem dat a jejich analýzou. (Hendl, 2016)

Tvorba kvalitativního výzkumu vyžaduje zejména tyto dovednosti: kritickou analýzu situace, získání platných a spolehlivých údajů, vyhnutí se zkreslení. Zapotřebí je také schopnost udržet si analytický odstup. (Strauss, 1998)

Kvalitativní výzkum je časově náročnější než kvantitativní. Jde o časově delší a náročnější interval, výzkumník tráví v terénu sběrem dat delší čas, tato práce je náročnější a jeho účast je tedy co nejvíce přímá. Orientuje se na proces a ne na vstup a výstup. Vztah výzkumníka je těsný a prostředí, ve kterém se pohybuje, je přirozené a reálné. (Miles, 2014)

Data získaná tímto typem výzkumu tvoří především poznámky z terénního šetření, přepisy rozhovorů s respondenty, videozáznamy, fotodokumentace, osobní poznámky a komentáře. Jedná se o data, která nejlépe přiblíží zkoumanou situaci. (Hendl, 2016)

Podle Hendla (2016) jsou nejčastějšími variantami kvalitativního výzkumu případová studie, kvalitativní evaluace, biografický výzkum, etnografický výzkum a akční výzkum.

Přednosti	Zápory
• získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu; • zkoumá fenomén v přirozeném prostředí; • umožňuje studovat procesy; • umožňuje navrhnout teorie; • získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí; • je těžké provádět kvantitativní predikce; • je obtížnější testovat hypotézy a teorie.	• dobře reaguje na místní situace a podmínky; • hledá lokální souvislosti; • pomáhá při počáteční exploraci fenoménů; • analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy; • výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.

Tab. č. 2: přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu (zdroj: Hendl, 2016)

2.3. Případová studie

Případová studie zkoumá pouze jeden nebo malý počet jevů. Cílem je podrobná analýza daného jevu a následné pochopení působení okolních vlivů na jeho fungování. (Delamont, Atkinson, 2011) Jedná se o metodu kvalitativní, která splňuje základní cíle kvalitativního výzkumu, což je zaměření na současné trendy a jejich důkladné zkoumání v reálném kontextu. (Olecká, 2015) Na rozdíl od statistického šetření se neshromažďuje málo dat od hodně jedinců, ale velké množství dat od jednoho nebo málo jedinců. Jde totiž o zachycení složitosti případu a popis vztahů v jejich celistvosti. (Hendl, 2016) Sedláček (2014) ovšem konstatuje, že v případové studii využívá výzkumník veškeré dostupné metody sběru dat, a to jak kvalitativní metody, tak techniky užívané v kvantitativních šetřeních. Vždy totiž závisí na výzkumné otázce a charakteristikách studovaného případu.

Případová studie je intenzivní výzkum, který zkoumá jeden případ, na jehož základě porozumíme celé škále podobných případů. Je nutné dát pozor, aby nebyl sjednocován vzorový případ s ostatními podobnými případy. (Hay, 2010)

Jako případová studie se označuje situace, která se zaměřuje na určité specifické téma zahrnující jak teoretickou část problému, tak i konkrétní projevy v reálném prostředí. Vzhledem k tomuto pojetí lze do řešení zapojit velké množství výukových forem a metod. (kvalitalektoru.ohkcv.cz, 2015)

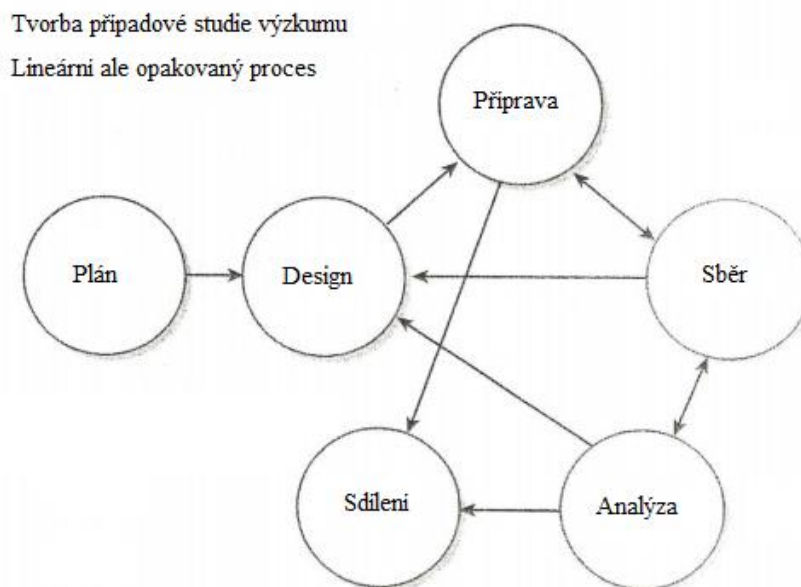
Pro správné vytvoření případové studie je důležité znát a striktně rozlišovat případovou studii a případ. Poměrně často dochází k tomu, že za případovou studii je vydáván dokument, který svou povahou neodpovídá případové studii. (Portál, 2014) Případ je něco speciálního, například žák, třída, program, ale ne problém nebo téma, případ má totiž svou identitu. (Hendl, 2016) Případem může však být i větší celek typu region či stát. V rámci sociálního případu se pak studují např. sociální vztahy mezi lidmi, sociální role aktérů a další. V pedagogicko-psychologickém kontextu se může jednat o žáka, skupinu žáků, školní třídu nebo učitele. (Mareš, 2015)

Stake (1995) definuje případovou studii jako úsilí o porozumění určitému sociálnímu objektu. Za sociální objekt považuje ohraničený systém s určitými sociálními hranicemi. Případová studie pak popisuje historii tohoto systému.

Případová studie slouží k edukaci studentů, kteří se na obvyklých případech učí běžným postupům ve své praxi. Také je využívána odborníky ve svých oborech. Zkoumá nejčastěji se vyskytující jev nebo jev, který se odlišuje od standardů. Zkoumání nejčastěji se vyskytujícího jevu slouží především právě pro edukaci studentů. Zkoumání jevu zcela odlišného potom slouží pro praxi a odborníky ve svých oblastech. (Olecká, 2015)

K provedení případové studie je potřeba organizovat sběr dat a celou zprávu o případu. To bývá často realizováno vymezením určitého typu otázek a zkoumáním aspektů. (Hendl, 2016)

Tvorba případové studie je sice proces lineární, ale zároveň se jedná o opakující se proces, který osciluje během celého výzkumu mezi plánem, projektem, přípravou na sběr dat, sběrem dat, analýzou a publikací výsledků (Yin 2009). Tento proces je znázorněn na obr. č. 2.

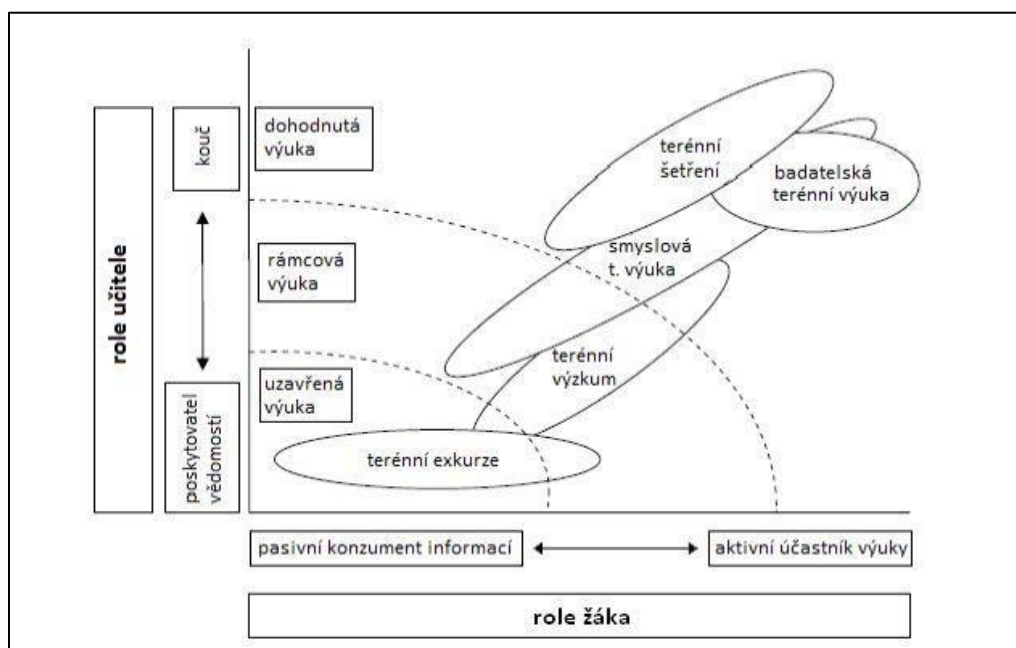
Obr. č. 2: Jak se tvoří případová studie (zdroj: Yin, 2009)

2.4. Terénní výuka

Definice pojmu terénní výuka není v České republice jednotná. Můžeme se setkat s mnoha termíny, které vyznačují výuku geografie v terénu, a to: terénní vyučování, výuka v krajině nebo výuka v terénu. Definice těchto pojmů podle geografických rozhledů zní: „*terénní výuka je obecný výraz zahrnující různé formy výuky mimo školní budovu*“. Pojmy exkurze a terénní vyučování jsou už konkrétnějšího charakteru a označují specifický typ terénní výuky. (Geografické rozhledy, 2009-2010)

Hofmann definuje terénní výuku jako: „*střechový*“ *pojem pro komplexní výukovou formu, která v sobě zahrnuje progresivní vyučovací metody (pokus, laboratorní činnosti, krátkodobé a dlouhodobé pozorování, projektovou metodu, kooperativní metody, metody zážitkové pedagogiky...) a různé organizační formy vyučování (vycházka, terénní cvičení, exkurze, tematické školní výlety – expedice...).*“ *Těžiště této výukové formy spočívá v práci v terénu – především mimo školu.*“ (Hofmann a kol., 2003, s. 7.)

Terénní výuka je specifická pro přírodovědné i společenskovědné disciplíny. Ve větší míře je využívána pro geografické či biologické vzdělávání. Během posledních desítek let se učební strategie terénní výuky postupně vyvinuly od tradiční terénní exkurze přes terénní výzkum, smyslovou terénní výuku až po badatelsky orientovanou výuku (viz obr. č. 3). Role učitelů a žáků se v jednotlivých výukách liší. Učitel se mění z poskytovatele znalostí, který zná všechna fakta, na manažera či trenéra výuky. Zatímco role studenta se mění od tradičního konzumenta informací k aktivně učícímu se člověku. Obě tyto role jsou vzájemně vyvážené, buď je výuka více zaměřená na vedení učitelem, nebo je více orientována na práci studenta (Fieldwork in english).

Obr. č. 3: Role žáků a učitelů v závislosti na různých přístupech k terénní výuce (zdroj: Fieldwork in english)

Podle učitelů jak z České republiky, tak i ze zahraničí tvoří terénní výuka podstatou část vzdělávání v zeměpise. Důkazem je i to, že je velmi často zařazována na školách v zahraničí, například ve Švýcarsku nebo Velké Británii. Na vysokých školách je tento typ výuky zařazován v Polsku, Slovensku i České republice. O zařazení do českých výukových programů na základních a středních školách neexistuje žádná spolehlivá studie. Jediné relevantní zdroje jsou rozhovory s vyučujícími. Z nich plyne, že terénní výuka se občas realizuje ve formě vycházek do okolí, které slouží jako názorná ukázka doplňující probírané učivo ve škole. Výjimečně se u nás setkáme s pojmem „geografická laboratoř“. Jedná se o výuku v těsné blízkosti školy, kde žáci plní geografické úkoly během vyučování tak, aby tato práce v terénu a cesta na místo a zpět nezabrala více než jednu vyučovací hodinu. Na tuto práci lze navázat prací ve škole. (Marada, 2008)

Podle Smitha (2002) má terénní výuka geografie tři základní role. První rolí je, že se žáci učí o životním prostředí, které znají, druhou je učení skrze životní prostředí, které je založeno na kompetencích a dovednostech, které musí být podloženy vlastními zkušenostmi. A třetí je tzv. učení pro životní prostředí, které je založeno na myšlenkách vedoucích k trvale udržitelnému rozvoji.

Podle Metodiky realizace environmentální výchovy v terénu je terénní výuka v mnoha případech nenahraditelnou formou výuky. Terénní výuka buduje u dětí nenásilnou formou vztah ke svému okolí. Na základě Rámcového vzdělávacího programu vymezil Hofmann (2003) cíle terénní výuky:

- strategie učení a motivace pro celoživotní učení;
- základy tvořivého myšlení, logického uvažování a řešení problémů;
- základy všestranné komunikace;
- spolupráce a respektování práce a úspěchu;
- utváření a vhodné projevy svobodné a zodpovědné osobnosti;
- rozvoj a projevování pozitivních citů v jednání a prožívání, vnímavost;
- pozitivní vztah ke zdraví;
- schopnost žít s ostatními;
- poznání a uplatňování reálných možností.

Terénní výuka by neměla být odtržena od výuky ve škole, ale měla by být naopak její součástí. A to nejen u témat týkajících se přírodní krajiny, ale například i u témat ze socioekonomické geografie. Třeba během výuky dopravy je možné jít měřit intenzitu dopravy nebo při výuce geografie obyvatelstva a sídel mohou žáci pozorovat suburbanizaci. (Geografické rozhledy, 2009-2010)

Hlavním kladem terénní výuky je autentické učení. Žáci se učí právě v tom prostředí, kterého se týká probírané učivo. (Kühnlová, 1999) V terénu si také studenti nejlépe ověří, které materiály mají bezprostřední souvislost se studovanými jevy, a které mají naopak pouze doplňkový charakter. (Ivanička, 1983) Další výhodou, kterou přináší výuka v terénu, je skutečnost, že se jedná o efektivní způsob učení. Studenti si při práci v terénu zapamatují danou látku mnohem lépe než při frontální výuce praktikované ve třídě. (Geografické rozhledy, 2009-2010)

Během terénní výuky lze procvičovat a rozvíjet řadu dovedností nejen předmětových (zeměpisných), ale i obecných. Hofmann (2003) řadí mezi obecné dovednosti například:

- rozvíjet komunikační a vyjadřovací dovednosti;
- rozvíjet dovednosti potřebné pro týmovou práci;
- vyprovokovat žáky - klást otázky, hledat a identifikovat problémy;
- rozvíjet organizační dovednosti, plánování práce, časové rozvržení a návyky, jež jsou nezbytné pro samostatnou práci v zaměstnání a v životě;
- podporovat a rozvíjet sociální integraci žáků, vztahy mezi žáky a učiteli;
- stimulovat a rozvíjet nadšení pro učení v souladu s principy celoživotního vzdělávání.

Mezi hlavní geografické dovednosti, které si žáci procvičí v terénu, Hofmann (2003) řadí např. orientaci v prostoru, práci s mapou, pozorování krajiny, měření a zaznamenávání dat. Rozvoj dovedností žáků, ke kterému výuka v terénu markantně přispívá, je rovněž jedním z očekávaných výstupů v Rámcovém vzdělávacím programu (RVP ZV, 2010).

Mezi negativa terénní výuky lze zařadit její časovou náročnost na plánování a realizaci. V porovnání s výukou v prostředí školní třídy vyžaduje podrobnější přípravu výukových materiálů a celkového plánu hodiny. Časová náročnost se často projevuje také při realizaci samotné výuky. Ve většině případů je nemožné ji realizovat během jedné vyučovací hodiny, což má za následek narušení harmonogramu výuky ostatních vyučovacích předmětů v rozvrhu. Rovněž během této výuky hrozí žákům více nebezpečí než při výuce ve třídě. Během této výuky je také nutné brát v potaz počasí a mít připravenou i náhradní variantu, kterou lze provést za špatného počasí. Tento fakt ještě zvyšuje časovou náročnost této výuky. (Metodika realizace environmentální výchovy v terénu)

3. Kurikulum a rámcové vzdělávací programy

V této kapitole popisují zařazení terénní výuky v zeměpise v současných kurikulárních dokumentech českého školství. Jedná se o Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (NVP), kterému se také říká Bílá kniha, dále Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) a také školní vzdělávací programy (ŠVP).

S vysvětlením významu pojmu „kurikulum“ se pojí určité „potíže“, které mohou být způsobeny částečně i překladem. Definice tohoto pojmu není jednotná a najdeme jich mnoho.

Například podle Evropského pedagogického tezauru (1993) se jedná o seznam vyučovacích předmětů a jejich časové dotace pro pravidelné vyučování na daném typu vzdělávací instituce.

Autorka Walterová (1994) definuje dva stěžejní významy pojmu kurikulum:

- vzdělávací program, projekt, plán: zahrnuje škálu od programu jednotlivého kurzu nebo vyučovacího předmětu až po komplexní program vzdělávací instituce (to znamená plán všech aktivit ve škole),
- průběh studia a jeho obsah: charakteristika vzdělávací dráhy a obsah zkušenosti, kterou žák získává v době studia.

Neexistuje jednotná definice tohoto pojmu, každý autor tento pojem vymezuje jinak a často i více způsoby. Například Britský pedagogický deník pro pojem curriculum také neuvádí pouze jednu definici, ale tři různé.

V této práci je pojem kurikulum užíván především ve smyslu „průběh studia a jeho plán“. Ostatní definice nejsou pro tuto práci tolik důležité, a proto se jimi nebudu zabývat. „Průběh studia a jeho plán“ je pro terénní výuku v zeměpise důležitý. Při rozboru jednotlivých ŠVP u vybraných škol je nutné zaměřit se na to, zda je tato výuka vůbec v tomto kurikulárním dokumentu ukotvena a pokud ano, tak jakým způsobem. Jakým

způsobem je terénní výuka ukotvena, bude zkoumáno i v dalších kurikulárních dokumentech. V České republice jsou vytvářeny na dvou úrovních. První úroveň je státní a řadí se do ní Národní vzdělávací program (NVP) a Rámcový vzdělávací program (RVP). Druhá úroveň je školní a patří do ní školní vzdělávací programy (ŠVP)

3.1. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, neboli Bílá kniha, byl vydán v roce 2001 a v té době, na přelomu tisíciletí, se jednalo o stěžejní kurikulární dokument. Jedná se o „*systémový projekt, který formuluje myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu*“ (Bílá kniha, 2001). Patří do státní úrovně vzdělávání, a za jeho zpracování je zodpovědné Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Tento kurikulární dokument ukládá školám, aby co nejlépe realizovaly vzdělávací cíle, které si samy stanoví na základě státem předepsaných pravidel.

Pro tuto práci je důležitá pouze oblast, která se zaměřuje na druhý stupeň základního vzdělávání. Pro toto období je typické zvýraznění individuálních rozdílů mezi žáky, které je způsobeno nástupem puberty žáků, což činí výuku někdy velmi náročnou. Žáci začínají vyjadřovat svoji identitu, ta se projevuje, mimo jiné, velkou kritikou dospělých. Jedním z rysů, který se objevuje u žáků v tomto období, je také odmítání ověřené pravdy, chtějí si vše ověřit a vyzkoušet na vlastní kůži. Toho lze využít například tak, že kromě běžného vyučování v lavicích lze zařadit výuku v terénu, a to nejen v zeměpise, ale i biologii, výtvarné výchově a dalších vzdělávacích oborech. Učitelům se zde doporučuje, aby kladli velký důraz na motivaci k učení a rozvíjení žákových schopností a zájmů.

Národní program rozvoje vzdělávání ČR (Bílá kniha) je natolik obecný dokument, že se v něm neřeší jednotlivé formy výuky a učivo. Proto zde nejsou uvedeny žádné informace týkající se zeměpisu nebo geografie, ani jakékoli výuky v terénu.

3.2. Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program (RVP) vymezuje obecné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání. Jednou z etap se zabývá Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), který navazuje svým obsahem na rámec pro vzdělávání předškolní (RVP PV) a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání (RVP G/ RVP GSP/ RVP DG/ RVP SOV). Mezi rámcové vzdělávání ostatní pak spadá RVP ZUV a RVP JŠ. Všechny tyto rámcové vzdělávací programy se řadí do státní úrovně vzdělávacího procesu.

Rámcové vzdělávací programy vycházejí ze strategie vzdělávání zdůrazňující klíčové kompetence (kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, občanské a pracovní, sociální a personální), jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění dosažených vědomostí a dovedností v životě. Formulují očekávanou úroveň vzdělávání, která je stanovena pro absolventy všech etap vzdělávání. (RVP ZV, 2016)

V RVP ZV je vzdělávací obsah rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí, ty jsou tvořeny buď jedním, nebo více vzdělávacími obory, které si jsou obsahově velmi blízké. Mezi tyto oblasti patří (v závorce jsou uvedeny vzdělávací obory):

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace);
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie);
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět);
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství);
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis);
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova);
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova);
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce).

Každá vzdělávací oblast RVP ZV disponuje stručnou charakteristikou, kde je zdůvodněn význam dané vzdělávací oblasti pro základní vzdělávání. Také se zde nachází charakteristika vzdělávacích obsahů jednotlivých vzdělávacích oborů dané oblasti. Následuje cílové zaměření vzdělávací oblasti, tedy k čemu je žák veden, aby postupně dosahoval klíčových kompetencí.

Vzdělávací obsah jednotlivých oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Očekávané výstupy představují schopnosti žáků, které si žáci po absolvování daného časového úseku a učiva osvojí a budou kompetentní je využívat v běžném životě, protože jsou prakticky zaměřené. Očekávané výstupy jsou situovány na konec 5. a 9. ročníku a tyto výstupy jsou závazné pro tvorbu očekávaných výstupů ve všech ŠVP jednotlivých institucí. Učivo je chápáno jako prostředek sloužící k dosažení očekávaných výstupů a je strukturováno do tematických okruhů. Učivo v RVP ZV je školám pouze doporučeno a není závazné jako očekávané výstupy. Záleží tedy na samotné instituci, jestli konkrétní učivo zařadí do jednotlivých ročníků nebo ne.

3.2.1. Člověk a příroda

Vzdělávacími obory ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda jsou zeměpis, fyzika, chemie a přírodopis. Tyto čtyři vzdělávací obory jsou velmi propojeny, působí na sebe vzájemně, a proto je řadíme do jedné vzdělávací oblasti. Všechny tyto vzdělávací obory podrobněji přibližují přírodní zákonitosti a pomáhají žákům jim lépe porozumět, aby je mohli aplikovat v běžném životě. Žáci by v této vzdělávací oblasti měli porozumět přírodním zákonitostem a osvojit si důležité dovednosti. Využívá se specifických poznávacích metod, jako například soustavné pozorování jevu, experimentování, měření, tvoření a ověřování hypotéz, rozbor výsledků a sestavení závěru. Žáci se zde učí hlavně to, že lidská činnost a příroda jsou propojené oblasti a vzájemně na sebe působí. Že člověk je na přírodě a přírodních zdrojích závislý a naopak, že člověk svojí činností může přírodu nenávratně poškodit. Proto by se měl žák naučit jak přírodu a její zdroje využívat, tak se o ni starat a chránit ji.

Můžeme konstatovat, že vzdělávací obor zeměpis se do jisté míry liší od zbylých tří vzdělávacích oborů. Kromě přírodovědného charakteru má i charakter společenskovední, ale vzhledem k převaze charakteru přírodovědného není zařazen ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost a je ponechán v oblasti Člověk a příroda. Vzdělávací oblast Člověk a příroda navazuje na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která se zaměřuje na přírodovědné poznávání světa na prvním stupni základních škol.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti Člověk a příroda podle RVP ZV (2016) směřuje u žáků k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí a vede je k:

- zkoumání přírodních faktů a jejich souvislostí s využitím různých empirických metod poznávání (pozorování, měření, experiment) i různých metod racionálního uvažování;
- potřebě klást si otázky o průběhu a příčinách různých přírodních procesů, které mají vliv i na ochranu zdraví, životů, životního prostředí a majetku, správně tyto otázky formulovat a hledat na ně adekvátní odpovědi;
- způsobu myšlení, který vyžaduje ověřování vyslovovaných domněnek o přírodních faktech nezávislejšími způsoby;
- posuzování důležitosti, spolehlivosti a správnosti získaných přírodovědných dat pro potvrzení nebo vyvrácení vyslovovaných hypotéz či závěrů;
- zapojování do aktivit směřujících k šetrnému chování k přírodním systémům, ke svému zdraví i zdraví ostatních lidí;
- porozumění souvislostem mezi činnostmi lidí a stavem přírodního a životního prostředí;
- uvažování a jednání, která preferují co nejefektivnější využívání zdrojů energie v praxi, včetně co nejširšího využívání jejich obnovitelných zdrojů, zejména pak slunečního záření, větru, vody a biomasy;
- utváření dovedností vhodně se chovat při kontaktu s objekty či situacemi potenciálně či aktuálně ohrožujícími životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí lidí.

Už po prozkoumání uvedených bodů je patrné, že se v této oblasti výuka neobejde bez výuky v terénu.

3.2.1.1. Zeměpis

Vzdělávací obor zeměpis je v RVP ZV rozdělen na sedm následujících částí:

- geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie;
- přírodní obraz Země;
- regiony světa;
- společenské a hospodářské prostředí;
- životní prostředí;
- Česká republika;
- terénní geografická výuka, praxe a aplikace.

U každé této oblasti najdeme v RVP ZV konkrétní očekávané výstupy, učivo a minimální doporučenou úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření.

Lze si všimnout, že je zde zaznamenána přímo oblast terénní geografická výuka, praxe a aplikace. V tomto oddílu jsou uvedeny tři výstupy očekávané u žáka, a to žák ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu, dále žák aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny a poslední, žák uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině, uplatňuje v modelových situacích zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných situacích. Jelikož, jak už bylo zmiňováno, jsou očekávané výstupy žáka závazné pro všechny školy, které podle nich musí utvářet i své ŠVP, tak by v každém tomto dokumentu měla být zahrnuta terénní výuka a měla by být i praktikována.

Učivo, které je zařazeno do terénní geografické výuky, praxe a aplikace je zaměřeno na dvě témata, a to cvičení a pozorování v terénu místní krajiny a ochrana člověka při ohrožení zdraví a života. Do pozorování terénu patří např. určování hlavních a vedlejších světových stran, pohyb podle mapy a azimutu, odhad vzdáleností a výšek objektů v terénu, jednoduché panoramatické náčrtky krajiny, hodnocení přírodních jevů a ukazatelů a další. U ochrany člověka najdeme živelné pohromy, opatření proti nim, chování

a jednání při nebezpečí živelných pohrom v modelových situacích (RVP ZV, 2016). Toto učivo ovšem není pro učitele závazné, mohou s ním různě pracovat a měnit ho, jedná se však o doporučené základy, které by žáci měli znát.

3.3. Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (ŠVP), je kurikulární dokument, který spadá do školní úrovně. To znamená, že každá škola si vytváří svůj vlastní ŠVP. Jedná se o kurikulární dokument, který nejpodrobněji popisuje konkrétní školu. Tento dokument musí ovšem vycházet z Rámcového vzdělávacího programu a nesmí s ním být v rozporu.

Podoba školního vzdělávacího programu se liší v závislosti na škole, která tento dokument vytvoří. Ovšem základ je přibližně všude stejný. V úvodní části jsou vždy uvedeny identifikační údaje školy, tedy přesný název školy, jméno ředitele, adresa školy, kontakty a zřizovatel této instituce.

Dále se zde nachází stručná charakteristika školy. To znamená, zda se jedná o úplnou školu, která disponuje prvním i druhým stupněm, nebo o školu, která má pouze první stupeň základního vzdělávání. Je zde také uveden celkový počet studentů a informace, zda je součástí této instituce mateřská škola nebo zda je ve škole k dispozici školní družina, školní jídelna a případně jiné provozovny. V této kapitole je uvedeno také materiální a prostorové vybavení školy. Kolika budovami a třídami disponuje konkrétní školní instituce, jak jsou jednotlivé třídy vybaveny (např. zda jsou vybaveny dataprojektory, interaktivními tabulemi apod.) a zda škola vlastní svůj sportovní areál (venkovní hřiště, krytou halu, atletický ovál apod.). Čtenáři se také dozví informace o pedagogickém sboru a ostatních zaměstnancích školy. Lze zde nalézt i zapojení školy do projektů a jak k nim přistupuje. Velmi často je uveden výčet projektů, kterých se škola pravidelně účastní a jejich krátkou charakteristiku. Také zde neschází informace o spolupráci školy se zákonnými zástupci žáků a případně s obcí.

Další komplexnější kapitolou je charakteristika ŠVP samotné školy. Zde je uvedeno, jakým směrem je škola zaměřená, jestli se jedná např. o sportovní školu, školu se zaměřením na matematiku, školu se zaměřením jazykovým nebo jiným. Také jsou zde rozepsány jednotlivé klíčové kompetence a výchovně vzdělávací strategie školy sloužící k rozvoji klíčových kompetencí. V každém ŠVP musí být uvedeno, jakým způsobem jsou na škole vzdělávání žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a kdo je za takového žáka považován. Do této skupiny patří i žáci mimořádně nadaní, kteří zde mají být zahrnuti také. Kromě způsobu vzdělávání těchto žáků by zde měl být uveden i způsob, jakým budou hodnoceni. Dále jsou zde podrobně rozepsána průřezová témata RVP ZV, jejich začlenění do jednotlivých ročníků a vyučovacích předmětů. U některých škol najdeme v těchto místech podkapitolu, která se podrobněji zabývá tématem projektů, kterých se škola účastní nebo terénní výuky, které se škola věnuje. Začlenění těchto podkapitol ovšem není pravidlem a jejich výskyt je spíše výjimečný.

Následovat by měla kapitola s učebním plánem školy pro všechny třídy s přesnou hodinovou dotací vyučovaných předmětů a přehledem volitelných a nepovinných předmětů.

Nejrozsáhlejší kapitolou tohoto dokumentu jsou učební osnovy, kde jsou podrobně rozpracovány jednotlivé předměty. U každého předmětu lze nalézt stručnou charakteristiku, hodinovou dotaci v jednotlivých ročnících a výchovně a vzdělávací strategie, které směřují k utváření klíčových kompetencí. Dále je v tabulce podrobně rozepsána látka po ročnících, včetně očekávaných výstupů RVP ZV, školních výstupů a toho, do jakého průřezového tématu dané učivo spadá. Popsány jsou také přesahy jednotlivých látek do dalších předmětů.

Poslední kapitolou bývá hodnocení žáků, kde by mělo být uvedeno jak průběžné hodnocení, tak závěrečné hodnocení, a to včetně hodnocení chování.

Ačkoliv každý ŠVP má přibližně tuto strukturu a někdy se může i velmi podobat obsah, tak vytvořením tohoto dokumentu má škola mnoho možností. Umožňuje jí to formulovat vlastní představy o podobě vzdělávání, profilovat svoji školu a tím ji odlišit od

jiných a mnoho dalšího. Budoucím žákům a jejich zákonným zástupcům tento dokument umožní vybrat si školu, která bude nejlépe vyhovovat jejich požadavkům.

4. Rozbor školních vzdělávacích programů vybraných škol

Tato kapitola diplomové práce je zaměřena na to, jak je terénní výuka ukotvena ve školních vzdělávacích programech některých škol v Brně. Vybráno bylo celkem šest škol z okresu Brno-město. Tyto školy se nachází celkem ve třech městských částech, a to Královo pole, Brno-sever, Brno-střed. Při výběru škol byla stěžejním hlediskem co nejbližší vzdálenost od fotbalového stadionu Za Lužánkami, druhou podmínkou bylo umístění škol v „centru“ města. Tato kritéria výběru byla zvolena proto, aby bylo možné ukázat, že terénní výuku v zeměpise lze snadno realizovat i na školách v centru Brna. Tématem modelové hodiny byl stadion Za Lužánkami v Brně. Vybrány byly školy: ZŠ Košanova, ZŠ Slovanské náměstí, ZŠ Staňkova, ZŠ Masarykova, ZŠ Kotlářská a ZŠ Náměstí 28. října. Poloha těchto škol je znázorněna na obr. č. 4.

Cílem rozboru bylo zjistit, zda se ve školním vzdělávacím programu jednotlivých škol nachází terénní či projektová výuka a jak je ukotvena. V jednotlivých rozborech bylo zkoumáno nejdříve zaměření školy, poté bylo toto téma zkoumáno obecně, zda se škola účastní terénní výuky, případně nějakých projektů. Dále byla podrobněji zkoumána vzdělávací oblast Zeměpis a následně získané poznatky ověřeny emailem od učitelů zeměpisu na jednotlivých školách.

Obr. č. 4: Poloha vybraných ZŠ v Brně (zdroj: vlastní zpracování)

4.1. ŠVP ZŠ Košanova

Základní škola Košanova preferuje praktické využití poznatků, a to nejen ve stěžejních předmětech, jako je např. matematika, jazyk, informatika, ale i v ostatních oblastech výuky, kde se snaží u žáků rozvíjet všechny složky jejich osobnosti právě s ohledem na další žákovu praxi. K harmonickému rozvoji a připravenosti pro život patří také péče o dobrou tělesnou kondici žáků, čímž se snaží vypěstovat u nich správný přístup

k všestrannosti a péči o zdraví. Těžištěm programu zůstává působení na žákovu osobnost jako celek, na jeho morální a estetické citění, v čemž spatřujeme pilíře přípravy pro život.

Tato základní škola pořádá několik celoškolských akcí. Žáky zapojuje do příprav a zajištění těchto akcí, aby v nich pěstovali zájem o dění kolem a vedli je k praktickému využití všech získaných dovedností, znalostí, postojů a návyků. Mezi tyto akce patří např. pálení čarodějnic, sportovní dny a Předvánoční Košince.

O projektech, kterých se škola účastní, je v ŠVP jen velmi stručná zmínka. Popisuje pouze jejich význam pro žáky, skutečnost, že žákům napomáhají zvýšit rozhled, informovanost a schopnosti, často mají výchovný dopad a působí i na vytvoření dobrého třídního kolektivu. Zařazené formy projektů jsou dlouhodobé i krátkodobé, celoškolské, ročníkové i třídní. O jednotlivých projektech se ovšem v ŠVP nepíše, pouze se zmiňuje, že se žáci mohou účastnit sběru PET lahví a starého oblečení. O projektové a terénní výuce se škola obecně nezmiňuje.

Vzdělávací obor zeměpis je vyučován dvě hodiny týdně v každém ročníku. Vyučuje se v kmenových třídách a do výuky jsou zařazována cvičení v přírodě a exkurze. Podrobněji nejsou cvičení v přírodě popsána. Nicméně v průřezu učiva a fázích výstupů se objevují body, které jsou prováděny v přírodě. Jsou situovány především do 6. a 9. ročníku. „Ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu: Určí světové strany s pomocí buzoly, přírodních jevů. Zvládne zorientovat mapu se skutečností. Pohybuje se v terénu podle daného azimutu. Dokáže určit azimut daného orientačního bodu. Aplikuje v terénu praktické postupy při porovnávání, zobrazování a hodnocení krajiny: Zakreslí jednoduchý náčrt krajiny. Vyhledá a určí orientační body v terénu, které jsou v mapě. Vyzvedne klady a zápory dané lokality. Uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu ve volné přírodě.“ (ŠVP ZŠ Košínova, 2015, s. 170)

4.2. ŠVP ZŠ Masarykova

Tato základní škola vychází z názvu svého ŠVP „Od hraní k učení“. Snaží se v žácích vyvolat pocit, že poznávání není povinnost, ale příjemná záležitost. Zaměřují se především na výuku cizích jazyků. S výukou anglického jazyka začínají už v přidružené mateřské škole a postupně tuto znalost neustále zdokonalují. V průběhu další školní docházky si mohou žáci volit z dalších cizích jazyků – německý jazyk, ruský jazyk. Výuka není vedena pouze teoreticky, ale je zaměřena i na praktické využití jazyka formou výměnných pobytů, společných projektů s partnerskou školou a pravidelných zájezdů do zahraničí. Cílem školy je, aby se žáci domluvili po celém světě. Škola se dále snaží pomáhat žákům poznávat a rozvíjet své schopnosti i reálné možnosti a uplatňovat je při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci. Proto učitelé nekladou striktní důraz na encyklopedické znalosti, ale znalosti využitelné v praxi a snaží se vést žáky k samostatnému řešení problémových situací.

Jak bylo zmíněno, škola se zaměřuje na výuku cizích jazyků a právě kvůli tomu spolupracuje s partnerskou školou ÜHS Baden v Rakousku. Hlavním cílem spolupráce je umožnit žákům, kteří se učí německý jazyk, rozvíjet komunikativní dovednosti přímo s rodilými mluvčími. Jedná se o výměnné pobyty, kde žáci bydlí v konkrétních rodinách a během návštěv absolvují řadu projektů a exkurzí. Také v rámci výuky angličtiny škola realizuje zájezdy do Anglie zaměřené na poznávání anglických reálií a Londýna. Žáci mají možnost navštívit anglické památky, muzea a výstavy, některá města jako Brighton, Londýn, přístav Portsmouth a další. Cílem těchto zájezdů je seznámení žáků s kulturními zvyklostmi země, upevnění a rozvoj jazykových dovedností žáků a možnost komunikace v cizím jazyce.

K dalším aktivitám školy patří organizování škol v přírodě, kterých se účastní většina tříd prvního stupně. Výuku dějepisu doplňuje již tradičně jednodenními poznávacími zájezdy do Prahy, Modré, popřípadě do dalších zajímavých míst, která jsou spojena s českou historií. V rámci výuky občanské a rodinné výchovy žáci navštěvují pravidelně různé výchovně vzdělávací akce.

Vzdělávací obor zeměpis je vyučován dvě hodiny týdně v každém ročníku. Teoretické vyučování je doplněno praktickými cvičeními v terénu. Výuka probíhá častěji vizuální interpretací (zakreslování do mapy, vyhledávání na mapách) než mechanickým učením. Cvičení nejsou podrobněji popsána, v průřezu učiva najdeme u forem a metod práce v 6., 8. a 9. ročníku práci v terénu, ovšem více k těmto bodům není uvedeno. U očekávaných cílů najdeme body, které by měly být prováděny právě při práci v terénu, a to v 6. třídě: „Ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu, uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu v terénu.“ (ŠVP ZŠ Masarykova, 2015, s. 200) V 9. třídě: „Ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu, aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny.“ (ŠVP ZŠ Masarykova, 2015, s. 206) Pro 8. třídu nejsou vypsány konkrétní cíle, které by měly být splněny právě v terénu.

4.3. ŠVP ZŠ Slovanské náměstí

Škola má dva rovnocenné základní cíle: „a) poskytnout kvalitní základní vzdělání všem žákům, tedy i mimořádně nadaným a těm, kteří mají speciální vzdělávací potřeby, b) pokračovat v dlouholeté tradici rozšířené výuky cizích jazyků.“ (ŠVP ZŠ Slovanské náměstí, 2013, s. 10) Anglický jazyk je zde vyučován už od prvního ročníku ve všech třídách a od třetího ročníku vznikají třídy s rozšířenou výukou anglického jazyka a běžné třídy. Na druhém stupni začíná výuka druhého cizího jazyka (německý, francouzský, ruský jazyk), a to od šestého ročníku ve třídách s rozšířenou výukou jazyků a od sedmého ročníku v ostatních třídách.

Pokud jde o dlouhodobé aktivity a projekty, kterých se škola účastní, tak ve svém vzdělávacím programu uvádí pouze, že je fakultní školou Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity Brno a účast v projektu OP VK EU peníze školám. Tento projekt se věnuje zkvalitnění výuky.

Výuka zeměpisu je zaměřena na využití atlasů, globusů, buzoly, tematických map, pracovních listů a odborné literatury. Žáci se učí pracovat s dostupnými zdroji informací (např.: internet, periodický a denní tisk, encyklopedie), třídit je a vyhodnocovat. Tato

činnost je doplněna o krátkodobé projekty, o praktická cvičení v terénu, návštěvy přednášek nebo planetária a další. Předmět je vyučován v 6. – 8. ročníku dvě hodiny týdně a v 9. ročníku už pouze jednu hodinu týdně. V ŠVP jsou rozepsaná místa realizace výuky, jako: kmenové třídy, práce v terénu, návštěva kin a přednáškových sálů, cesty do zahraničí pořádané školou (Francie – Paříž, Itálie – Řím a další). Práce v terénu dále není nijak upřesněna ani v průřezu učiva. Není zde uveden ani jediný cíl, který by byl jasně určen do terénu, tedy typu „umí se zorientovat v terénu“ nebo „uplatňuje zásady bezpečného pohybu v terénu“, které byly vždy u předchozích škol zmíněny.

4.4. ŠVP ZŠ Staňkova

V této škole se vyučuje podle školního vzdělávacího programu „Škola bez hranic“, který vychází z myšlenek daltonské výuky, jež je vhodná pro všechny děti z celého světa bez rozdílu. Základem je smlouva mezi učitelem a dítětem, která rozvíjí vlastní rozhodování dětí, samostatnost a spolupráci. ZŠ Staňkova je členem Asociace českých daltonských škol a využívá prvky daltonského vyučování. Základní filozofii školy je vytvořit příjemné a bezpečné místo, kde učitel, žák a rodič jsou partnery, kde každé dítě má právo se vzdělávat dle svých individuálních možností a potřeb. Vytváří žákům prostor pro jejich seberealizaci a pro rozvoj přirozeného nadání a talentu tak, aby každý žák měl pocit úspěšnosti v nějakém předmětu nebo činnosti. Staví na vzájemné toleranci, na tvořivém myšlení žáků, na práci v týmu, na respektu k práci druhých, na zodpovědnosti žáka i na spolupráci a partnerském vztahu žáka a učitele.

Na škole probíhají nejen projekty dlouhodobé, ale i celoroční či krátkodobé. Příprava, realizace, výstupy a evaluace projektů podle školy zvyšují efektivitu vyučovacího procesu a motivují žáky. Škola má mnoho dlouhodobých projektů pro děti z cizích zemí, například zajištění bezplatné přípravy k začlenění do základního vzdělávání dětí osob se státní příslušností jiného členského státu Evropské unie, bezplatnou výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám žáků-cizinců z třetích zemí na r. 2015, přípravný jazykový kurz pro žáky-cizince – přírodovědně-společenská praktika a mnoho dalších. (ŠVP ZŠ Staňkova,

2015, s. 5) Škola se také účastní každoročních setkávání se zástupci ministerstva školství, řediteli škol a pedagogy z Ukrajiny, Ruska či Rakouska o alternativním vzdělávání učitelů ve stepních školách v oblasti multikulturní výchovy. Jedná se o workshopy zaměřené na výuku v multikulturní třídě.

Obor zeměpis je vyučován každý rok dvě hodiny týdně s výjimkou 7. ročníku, kdy se vyučuje pouze jednu hodinu týdně. V průřezu učiva je samostatné téma *Terénní geografická výuka, praxe a aplikace*, které je zařazeno do všech ročníků druhého stupně a očekávané výstupy jsou: „Ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu, aplikuje v terénu praktické postupy při zobrazování a hodnocení krajiny, uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu ve volné přírodě.“ (ŠVP ZŠ Staňkova, 2015, s. 218) U těchto cílů jsou pak v bodech vypsány jednotlivé dovednosti, které by měli žáci zvládnout.

4.5. ŠVP ZŠ Náměstí 28. října

Pokud mluvíme o zaměření, tak se jedná o inkluzivní a komunitní školu. Škola vytváří inkluzivní vzdělávací prostředí. Pracuje se všemi dětmi, neodděluje je s ohledem na jejich vzdělávací potřeby. V jedné třídě se tak spolu vzdělávají děti zdravotně postižené, nadané, děti cizinců, děti jiného etnika i většinové společnosti apod. V centru edukace stojí učitel jako nositel vzdělávání a koordinátor realizace podpůrných a vyrovnávacích opatření. Pokud jde o komunitní školu, tak se škola zapojuje do svých aktivit pro místní komunitu, přičemž v nabídce reflektuje specifika regionu (komunitou je myšlena společnost lidí, které spojuje region, ve kterém tito lidé bydlí a pracují).

Škola klade důraz na projektovou výuku, v rámci školy existují pravidla realizace projektů. Tato pravidla jsou podrobně v ŠVP vypsána, například: „*Plánování s použitím modelu EUR (evokace – uvědomění – reflexe), který se může v rámci projektu i několikrát opakovat (např. tak, že se reflexe stane evokací k další činnosti). Počáteční naladění - evokací (motivace, získání zájmu, vysvětlení smysluplnosti úkolu – výstupu). Zařazení kooperativních aktivit a aktivizujících metod a forem vyučování.*“ (ŠVP ZŠ Náměstí 28.

října, 2013, s. 10) Podrobnější informace o projektech či zmínění některých dalších už v tomto dokumentu nenajdeme.

Výuka zeměpisu probíhá v 6. a 8. ročníku dvě hodiny týdně a v 7. a 9. ročníku pouze jednu hodinu týdně. Lze ovšem navštěvovat volitelný předmět *Kurz pro získání základního vzdělávání*, který je zaměřen na shrnutí učiva téměř ze všech ročníků. Výuka probíhá v kmenové i odborné učebně, žáci využívají také dvouhodinové bloky aktivit. Výuka je doplněna pozorováním v terénu, vycházkami, tematicky zaměřenými exkurzemi a programy a ITV (Evropa, Vesmír, Občan). Obecně je zde vypsána náplň terénní geografické výuky, praxe a aplikace. Jejich náplní jsou cvičení v místní krajině, bezpečný pohyb v terénu a ve volné přírodě, jsou realizovány průběžně ve všech ročnících. V průřezu učiva najdeme v každém ročníku právě téma *Terénní geografická výuka, praxe a aplikace*, u kterého je vypsáno podrobně učivo a očekávané výstupy žáků. V 8. ročníku se jedná o učivo *plán Brna a jeho využití v praxi a tvorba plánu bydliště*. V 9. ročníku se jedná o *práci s mapou v terénu, orientaci podle různých druhů map v terénu (plánek města, mapa regionu, autoatlas), nácvik chování při živelných pohromách (například zemětřesení)*. (ŠVP ZŠ Náměstí 28. října, 2013, s. 171) V 6. a 7. ročníku se jedná především o práci s kompasem a mapou a orientaci v terénu.

4.6. ŠVP ZŠ Kotlářská

Cílem této ZŠ je respektovat žáka a jeho osobní maximum i individuální potřeby a stimulovat ho k práci na hranici osobních možností. Rozvíjet talent, schopnosti a tvořivý přístup k práci. Na druhém stupni se zaměřují především na matematiku a hudební výchovu. Nejedná se o diferencované třídy, které by byly rozděleny právě podle úrovně matematiky, ale výuka matematiky od 6. třídy probíhá v diferencovaných skupinách napříč třídami ročníku. Cílem takto utvořených skupin je, aby se žáci vzdělávali v přirozeném sociálním prostředí a přitom dostali co největší prostor pro rozvoj svého nadání. Zaměření na matematiku v této škole je chápáno jako příležitost pro rozvoj myšlení žáků. Uvádějí: „*Usilujeme o to, aby pochopili spojitost matematických poznatků s praktickým životem a*

objevili, že matematické metody a postupy jim usnadní život i v situacích matematice velmi vzdálených. “ (ŠVP ZŠ Kotlářská, 2014, s. 8)

Z dlouhodobých projektů je škola zapojena do programu Škola podporující zdraví. Cílem je trvale umožňovat optimální rozvoj každého jednotlivce jak po stránce tělesné, tak i duševní a sociální. Důraz je kladen zejména na podnětné a bezpečné sociální prostředí, zdravý styl výuky, partnerské vztahy lidí ve škole, vztahy k obci, včasnou prevenci civilizačních chorob a všech závislostí. Každým rokem probíhá na škole řada akcí, které jsou organizovány v rámci tohoto projektu, např. dny sportu, lyžařské zájezdy a další.

Základní škola Kotlářská ve svém ŠVP věnuje značnou část projektové výuce. Je zde uvedeno mnoho projektů, jedná o projekty určené pro celou školu i o projekty určené pouze pro první nebo druhý stupeň. Projekty jsou vypsány a stručně vysvětleny. Jedná se například o projekty: *HELP, Otevřená přestávka, Dopravní testy, Organizace spojených tříd* a jiné. Mnoho dalších témat vychází ze zaměření školy (Ekologie, Zdravá škola, Tvořivá škola) např. *Den bez aut, Den stromů, Den zvířat atd.* (ŠVP ZŠ Kotlářská, 2014, s. 28)

Zeměpis se na této škole vyučuje dvě hodiny v každém ročníku a navíc jsou k dispozici hodiny z disponibilní časové dotace, které jsou využívány na projekty v tomto předmětu a terénní geografickou výuku. Komplexnější terénní geografickou výuku absolvují žáci v 8. třídě, kdy pobývají týden v Jedovnicích. U terénní výuky jsou v ŠVP popsány očekávané výstupy z RVP ZV, očekávané výstupy, učivo a přesahy s mezipředmětovými vazbami. Mezi očekávané výstupy v ŠVP uvádí: *„Na základě průběžné práce zvládá orientaci v terénu s mapou i bez ní, kreslí jednoduché kartografické náčrty, dokáže naplánovat nenáročný výlet či vycházku pro spolužáky. Dokáže se zodpovědně připravit na pobyt v krajině, na příkladech vybraných mimořádných událostí uplatňuje zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných událostech.“* (ŠVP ZŠ Kotlářská, 2014, s. 299)

4.7. Shrnutí

Zahrnutí terénní výuky v zeměpise v jednotlivých ŠVP na vybraných školách je velice odlišné. Základní školy Košinova, Slovanské náměstí a Masarykova se o terénní výuce zmiňují opravdu jen okrajově. Uvedeno je pouze několik očekávaných cílů, ale nejsou již zařazeny konkrétně do tématu terénní výuky, jen podle obsahu lze odvodit, že by se měly provádět právě v terénu. Dále je v ŠVP popsáno, že kromě frontální výuky ve třídě jsou zařazována cvičení v terénu (6. třída, základy kartografie) a různé exkurze. Od učitelů bylo potvrzeno, že se jedná spíše o exkurze a cvičení v terénu se příliš nekonají, ačkoli to zcela záleží na úvaze konkrétního vyučujícího. Naopak základní školy Staňkova, Kotlářská a Náměstí 28. října mají výuku v terénu ve svém vzdělávacím programu popsánu daleko podrobněji. V průřezu učiva u předmětu zeměpis nalezneme přímo téma *Terénní geografická výuka, praxe a aplikace* a u tohoto tématu rozepsané i konkrétní dovednosti a cíle, které jsou popsány v předchozích podkapitolách. Většinou se jedná o kratší časové bloky nikoli o dlouhodobou souvislou výuku. Pouze ZŠ Kotlářská, která má z vybraných škol ve svém vzdělávacím programu rozepsanou terénní výuku nejpodrobněji, praktikuje v 8. ročníku týdenní terénní výuku v Jedovnicích. Nejčastěji se výuka v terénu týká základů kartografie, později případně zahrnuje aplikaci různých témat geografie přímo v terénu, mapování, pohyb v přírodě a územní plánování.

5. Ukázkové řešení případové studie fotbalového stadionu Lužánky

Tato kapitola je zaměřena na modelovou hodinu terénní výuky v zeměpise. Hodina je určena pro žáky devátých tříd, ačkoli se dá využít i pro žáky starší, tedy pro středoškoláky, případně studenty vysoké školy. U starších žáků budou jistě kladeny vyšší nároky na výsledky a pravděpodobně bude do jisté míry probíhat odlišná realizace. Já se tedy zaměřím na žáky devátých tříd, a to především ze škol v centru Brna. Jedná se o případovou studii, jejímž tématem je obnovení fotbalového stadionu Za Lužánkami. Studenti během této výuky mají možnost pracovat na úlohách a úkolech různých typů, které jsou pro výuku zeměpisu typické, ale i na úlohách, které se týkají tohoto předmětu pouze okrajově. Zadané úlohy nejsou totiž zaměřeny pouze striktně na zeměpis, ale mají velmi často přesah do mnoha dalších předmětů. Žáci si zpravidla ani neuvědomí, že využívají znalostí, které se naučili v jiných předmětech. Tedy kromě zeměpisu, jako stěžejního předmětu, se zde prolínají i matematika, český jazyk, výtvarná výchova, biologie, občanská výchova a vzhledem k pohybu v terénu a nutnosti zachování bezpečnosti pohybu i tělesná výchova.

Každá výuka je pro vyučujícího náročná z hlediska organizace, plánování, příprav potřebných materiálů a pomůcek a zajištění učebny nebo místa, kde bude výuka probíhat. Terénní výuka je v těchto aspektech ještě náročnější než klasická frontální výuka, protože neprobíhá ve vyučovacím prostředí školy, které je pro výuku běžné. Většinou je terénní výuka realizována mimo školní budovu a její pozemek. Díky tomu se stává časově náročnější, a to jak z hlediska přípravy, tak samotné realizace. Je nutné počítat s časem potřebným k dopravě na určité místo a zpět. Náročnější je terénní výuka také z pohledu bezpečnosti žáků. Žákům hrozí mnohem větší riziko úrazů a zranění než ve školní budově. Pro vyučujícího je náročná jak samotná příprava před výukou (příprava všech potřebných materiálů, samostatná rekognoskace terénu, v němž bude výuka probíhat, plánování náhradního programu v případě nepříznivého počasí), tak průběh výuky a také činnosti následující po ukončení výuky v samotném terénu. S nadsázkou se dá říci, že terénní výuka je pro vyučujícího ve všech ohledech náročnější než klasická frontální výuka.

Každá terénní výuka je odlišná, velmi těžko bychom hledali dvě stejné. V mnoha učebnicích a příručkách najdeme návody a rady, jak připravit a zrealizovat výuku v terénu. V některých věcech se mohou tyto návody shodovat, v jiných ovšem rozcházet a nemůžeme s naprostou jistotou vždy konstatovat, který postup je právě správný. Každý vyučující je navíc odlišný a bude danou výuku připravovat a realizovat podle sebe. Taktéž samotná realizace a následná prezentace výsledků se bude vždy odlišovat podle toho, jací žáci dané úkoly zpracovávali. Můžeme tedy konstatovat, že každá terénní výuka, i když bude mít stejné zadání a bude ji dokonce vyučovat neustále stejný učitel, bude mít vždy jiný průběh a výsledky. Proto lze říci, že každá výuka v terénu je originál.

Ačkoliv bylo v předchozím odstavci zmíněno, že terénní výuku lze provést různými způsoby, uvedu zde návod na její přípravu a následnou realizaci. Nejdříve si samozřejmě musí učitel stanovit cíl případové studie, kterého chce dosáhnout. Následně je třeba se seznámit s konkrétním prostředím. Jednotlivé poznatky učitel sepiše a dále je konzultuje s kolegy a vedením školy. Takto informuje vedení školy o svém záměru a zajistí si tak povolení k realizaci výuky v terénu. Dále je nutné zajistit ještě jednoho vyučujícího, který bude pomáhat s pedagogickým dozorem během probíhající akce. Rovněž je třeba informovat ostatní vyučující o nepřítomnosti dané třídy v den probíhající terénní výuky a domluvit se s nimi popřípadě na nahrazení jejich vyučovacích hodin, o které žáci v tento den „přijdou“. Díky přesahu této terénní výuky do dalších předmětů, které byly uvedeny na začátku této kapitoly a jsou dále podrobně popsány, žáci nezameškají z vyučování nic. Je nutné ovšem informovat ostatní pedagogy. Učitel by dále měl mít konkrétní představu o výstupu terénní výuky a formě, jakou ho studenti budou prezentovat. Jak už bylo zmíněno, vyučující by měl před samotnou realizací výuky navštívit danou lokalitu a seznámit se s ní. Nejedná se jen o dané místo, jeho okolí a jejich vlastnosti, ale i rizika, která by mohla žáky během jejich práce ohrozit. Také by si měl vyzkoušet dopravu na dané místo a změřit si přibližný čas, který bude k cestě do cílové lokality a zpět potřebný. Je nutné zohlednit, že přeprava větší skupiny lidí je časově o něco náročnější než přeprava jednotlivce. Lektor by si také měl vytvořit odhad času, který budou žáci potřebovat k samotné práci na místě. Z těchto údajů lze poté odvodit, kolik vyučovacích hodin je na celou výuku v terénu třeba. Časovou náročnost nelze s ohledem na různou vzdálenost škol od stadionu Lužánky

jednoznačně určit, ale rozhodně by se nemělo jednat o časový úsek delší než čtyři vyučovací hodiny. U škol v okolí (školy zmiňované v předešlé kapitole) by se celková časová náročnost v terénu měla pohybovat kolem dvou až tří hodin. Na celou případovou studii „Fotbalový stadion Lužánky“ bude potom třeba vyhradit šest až sedm hodin. Jak bylo zmiňováno, jedná se o výuku značně variabilní, potřebný čas nelze určit přesně, proto zde uvádím pouze časové rozmezí. První dvě hodiny slouží na přípravu ve třídě, dvě až tři hodiny na samotnou práci v terénu a další dvě hodiny na zpracování výsledků, jejich prezentaci a zhodnocení.

Příprava je koncipována tak, aby ji bylo možné realizovat ve škole. Přesto, že lze tuto část provést v hodinách zeměpisu v předchozích dnech, domnívám se, že daleko vhodnější je realizovat ji ráno před odchodem žáků do terénu tak, aby všechny části terénní výuky proběhly v jednom uceleném bloku. V první hodině přípravy zasvětil učitel žáky dané problematice a sdělil jim základní informace. Jedná se nejen o organizační věci, ale zejména o informace o dané lokalitě a jejím okolí, které žáci potřebují k práci a nebudou schopni si je v terénu zjistit. Přesto, že se v kolektivu jistě najdou žáci, kteří budou mít i v terénu možnost připojení k internetu přes mobilní telefon, nelze na toto spoléhat a je třeba předpokládat, že žáci k těmto zdrojům přístup nemají. Navíc díky poskytnutým informacím dále budou pracovat již pouze s poznatky získanými v terénu, což je účel této výuky. V této hodině učitel také poskytne žákům motivační text k celé terénní praxi a ti mají za úkol si ho přečíst. Než si ale žáci přečtou motivační text, tak by se měli podívat do mapy města Brna, kterou mají mít i pro práci v terénu a ujasnit si, kde přesně se ve městě nachází lokace stadionu Za Lužánkami. Po té se mohou dát studenti do čtení.

Stadion Za Lužánkami byl postaven v roce 1953. Svou kapacitou se řadil mezi největší stadiony v Československu. Stal se útočištěm pro prvoligový fotbalový klub FC Zbrojovka Brno. V 60. a 70. letech minulého století byla vystavěna nová tribuna a díky tomu se kapacita stadionu zvedla nad 50 000 diváků. Stadion se tak stal největším v Československu. Hrál se zde nejenom utkání první fotbalové ligy, ale i mezinárodní utkání české fotbalové reprezentace. Fotbal zde jenom vzkvétal. Stadion byl zpočátku ve vlastnictví města, ovšem v 90. letech minulého století přešel celý areál do vlastnictví soukromé společnosti. Vzhledem k tomu, že tento nový majitel upřednostnil výstavbu hotelu a jiných

zařízení, nezbyly finance na stadion, který od té doby chátral. Časem přestal vyhovovat požadavkům první ligy a tak se zde 30. září 2001 sehrálo poslední ligové utkání. Brněnský tým si poté našel nové útočiště na Městském stadionu v Králově Poli a ze stadionu Za Lužánkami se stalo pouze tréninkové hřiště. V roce 2004 stadion za 17,5 milionu korun odkoupilo zpět město. Na opravy a údržbu stadionu ovšem nemělo prostředky. Po nějaké době muselo být z důvodu bezpečnosti odstraněno osvětlení a nakonec byl stadion úplně uzavřen.

Fotbalový stadion Za Lužánkami byl velmi oblíbený, sportovní zápasy zde měly vysokou návštěvnost. Údajně nejvyšší návštěva byla v roce 1980 na fotbalovém zápase Zbrojovky Brno proti týmu Eintracht Frankfurt, která činila 52 000 lidí. I některá ligová utkání konaná na tomto stadionu se mohou pochlubit velmi vysokou návštěvností a to kolem 44 000. O tom, že stadion byl velmi oblíbený, svědčí skutečnost, že v historickém žebříčku nejvyšších návštěv drží prvních 17 příček právě stadion Za Lužánkami. Stadion patřil k nejnavštěvovanějším v celém Československu. Současný stadion Srbská dosahuje přibližně třetinové návštěvnosti, které dosahoval stadion Za Lužánkami.

V roce 2008 byl vytvořen projekt na vybudování nového stadionu. Nový stadion by měl být nejmodernější v České republice, zároveň by měl největší kapacitu ze všech současných tuzemských stadionů. Stadion by měl kapacitu až 30 000 diváků. Návrh počítá se zatahovací střechou a přibližně 750 parkovacími místy.

V roce 2010 byl ovšem tento projekt zastaven z důvodu nevyřešených majetkových poměrů u pozemků potřebných pro výstavbu stadionu. Zároveň realizaci brání i nedostatek financí na straně města. Předpokládaná výše investice se pohybuje mezi 2 a 2,5 miliardami korun. Spolu s těmito zásadními překážkami bránícími v současnosti výstavbě stadionu je spojeno i mnoho dalších úskalí, jako je vhodnost okolí stadionu, vliv stadionu na Arboretum a mnoho dalších....

Měl by se tedy nový stadion zde vybudovat???

Obr. č. 5: Projekt na nový fotbalový stadion místo současného Za Lužánkami (zdroj: www.hrusa-atelierbrno.cz/obcanske-stavby/rekonstrukce-fotbaloveho-stadionu-za-luzankami)

Po té, co si žáci přečtou motivační text, tak na jeho základě pomocí brainstormingu vymyslí zeměpisné otázky, které se vztahují k danému tématu a zapíší je na tabuli. Tyto otázky se roztřídí do skupin tak, aby jednotlivé skupiny odpovídaly tématům, která jsou v pracovním listě.

První skupina hodnotí dopravu v dané lokalitě, a to především dopravní dostupnost ze stěžejních míst města ke stadionu. Mezi otázkami v brainstormingu se mohou objevovat například tyto: *Nachází se v blízkosti stadionu nějaké zastávky městské hromadné dopravy? Jakými způsoby se lze dopravit ke stadionu? Kolik času zabere cesta městskou hromadnou dopravou z centra města ke stadionu?* Studenti této skupiny využijí především znalosti ze zeměpisu (hlavně z kartografie) a matematiky.

Druhá skupina má za úkol popsat, co se nachází v nejbližším okolí stadionu a posoudit vhodnost lokality s ohledem na stavbu nového stadionu. Zde by se měly objevovat otázky jako: *Jaké objekty se nachází okolo stadionu? Najdeme v nejbližším okolí stadionu nějaké prostory pro parkování? Prospěje stavba stadionu lidem, kteří žijí v této lokalitě?* Žáci opět využívají především kartografie. Téma okrajově zasahuje do matematiky a občanské výchovy.

Třetí skupina se zabývá tím, jaké bude mít stavba nového stadionu dopady na životní prostředí. Otázky z brainstormingu mohou být např.: *Ohrožuje stavba nového stadionu Arboretum? Jaké negativní vlivy bude mít stavba a provoz stadionu na Arboretum? Lze negativním vlivům na botanickou zahradu nějak zabránit?* V této skupině žáci využívají znalostí z geografie, a to hlavně životního prostředí a také znalostí z biologie.

Čtvrtá skupina má za úkol popsat současný stav stadionu, představit vytvořený návrh nového stadionu a popsat v jakém stádiu se projekt nachází. Otázky mohou být typu: *V jakém stavu je současný stadion? Využívá se stadion k nějakým účelům? Jak velký má být nový stadion oproti stávající stavbě?* Žáci v této skupině využívají znalostí ze zeměpisu a okrajově i matematiky.

Pátá skupina se zabývá návrhem nové, „ideální“, lokality pro vybudování nového fotbalového stadionu. Žáky vymyšlené otázky mohou mít například tuto podobu: *Kde jinde by se dal v Brně postavit nový stadion? Najdeme v Brně vhodné místo pro výstavbu stadionu, který by měl vhodné ostatní zázemí?* Žáci zde velmi využívají poznatků z geografie, ať už se jedná o kartografii, geografii obyvatelstva a sídel, životního prostředí atd.

Šestá skupina má za úkol informovat obyvatele Brna o plánované výstavbě a zjistit jejich názor. Jednou z činností je vytvořit dotazník pro obyvatele, jehož cílem je zjistit, zda by výstavbu nového stadionu v této lokalitě přivítali, či nikoli. Popřípadě, jaká úskalí ve výstavbě stadionu vidí. Mohou se objevit například tyto zeměpisné otázky: *Jakým způsobem lze zjistit názor obyvatel na tuto problematiku? Co si o výstavbě nového stadionu myslí obyvatelé Brna a co si o tom myslí občané bydlící v těsné blízkosti stadionu?* V této skupině se využívá zeměpisu velmi okrajově, a to asi pouze při tvorbě otázek do dotazníku. Žáci využívají především znalostí z českého jazyka (sloh) a občanské výchovy (sociologie).

Poslední, sedmá skupina, se zabývá syntézou výstupů ostatních skupin. Jde o shrnutí „všech“ výhod a nevýhod stavby nového stadionu a celkový návrh. Jednotlivé skupiny se vždy zabývají užším tématem ohledně stadionu, zatímco tato skupina má vzít v potaz všechna hlediska a uvážít, zda převládá a po výstavbě bude převládat, negativní vliv stadionu nebo pozitivní přínos této stavby. Výsledkem této skupiny je SWOT analýza.

Práce v této skupině je poměrně náročná a členové této skupiny by měli být rozhodně spíše bystřejší žáci nebo ti, kteří se o zeměpis zajímají. Tuto skupinu lze pro velkou náročnost práce samozřejmě vynechat, výsledky práce jednotlivých skupin mohou být zpracovány dobrovolnou skupinou, případně je může zpracovat sám učitel a závěr žákům přednést. Autor výsledků této práce musí využít komplexních znalostí ze zeměpisu, biologie, občanské výchovy a jejich syntézu.

Na konci brainstormingu by žáci díky vytvoření otázek a případné debatě o nich měli získat náhled na problematiku této případové studie a zároveň si uvědomit, že i při úvaze o stavbě fotbalového stadionu může pomoci tolik znalostí z geografie. Po dokončení brainstormingu tedy následuje rozdělení do konkrétních skupin a přidělení jednoho ze zadání. Možností, jak rozdělit žáky, je nespočet. Ať podle toho, koho jaké téma zajímá nejvíce, tak náhodným losováním, účelným seskupením nebo libovolnou volbou žáků. Toto rozhodnutí je zcela na učiteli a na jeho zkušenosti/nezkušenosti s konkrétní třídou. Osobně u této práce nedoporučuji jeden konkrétní typ rozdělení. Tímto přibližně končí první hodina přípravy.

Na konci první hodiny by učitel měl provést krátké shrnutí jako u každé vyučovací hodiny a zopakovat nejdůležitější fakta, která by si žáci měli zapamatovat.

Následuje druhá přípravná hodina, ve které si už žáci jednotlivých skupin sesednou k sobě a dostanou do skupiny od učitele konkrétní zadání. Studenti by si na základě zadání, které obdrží, měli připravit mapové podklady a případně další pomůcky. Žáci dostanou k dispozici sadu vytištěných mapových podkladů, které budou obsahovat základní mapu Brna a letecké snímky města. Tyto podklady jsou k dispozici na stránkách města Brna v sekci mapa a podsekci mapa města. Po vyhodnocení konkrétního zadání by si měli vybrat ty, které budou právě pro jejich úkoly nejvhodnější. Každá skupina by pak měla mít ještě mapu města Brna s měřítkem do 1:20 000. Mezi další pomůcky, které žáci rozhodně potřebují, patří: stanice GPS (případně mobilní telefon s aplikací GPS), fotoaparát, pastelky, psací potřeby, pevné desky, papíry na poznámky a náčrtky, pravítko a kružítko. Během této přípravy by učitel už měl působit pouze jako koordinátor a neřídít přípravu, pouze případně vypomoci. Přípravu by si již měli organizovat žáci. Po přípravě by mělo přijít celkové shrnutí a ujasnění, zda všichni rozumí svému zadání a vědí, co mají

dále dělat. Učitel pak sdělí pokyny k samotné práci v terénu a bezpečnosti pohybu. Je vhodné si také jasně s žáky předem určit, jak bude probíhat cesta tam a zpátky. Konkrétní zadání jednotlivých skupin jsou uvedena v příloze č. 1. List pro učitele na plánování terénní výuky v okolí stadionu Lužánky je pak uveden v příloze č. 2.

Následující dvě až tři hodiny jsou vyčleněny pro práci v terénu. Nejdříve se všichni společně přesunou na místo určené k terénní výuce, tedy na stadion Za Lužánky. Pokud se jedná o školy, pro které je tato výuka „určena“ (školy v centru) tak ideální varianta přesunu je pěšky. Samozřejmě by se dalo využít městské hromadné dopravy a popojet jednu až dvě zastávky, ale s ohledem na komplikovanost přepravy velké skupiny touto dopravou to nepovažuji za vhodný způsob, neboť všechny tyto školy jsou v těsné blízkosti stadionu a z žádné cesta pěšky rozhodně nepřesáhne třicet minut. Délka cesty by se měla pohybovat kolem patnácti minut. Této výuky se samozřejmě mohou účastnit nejen školy z nejbližšího okolí, ale i ostatní brněnské školy. Zde už je doprava na místo o něco komplikovanější. V tomto případě by si studenti měli naplánovat sami co nejlepší cestu na určené místo. Učitel by měl působit pouze jako koordinátor, zasáhnout by měl pouze v případě, že by hrozilo nějaké nebezpečí nebo by shledal návrh žáků zcela nepřijatelný, ať už z hlediska bezpečnosti, ceny dopravy nebo jiných hledisek.

Po příjezdu na místo terénní výuky by měl vyučující nejdříve shrnout základní a důležité informace, které se žáci dozvěděli při dvou přípravných hodinách ve škole. Také by měl žáky seznámit s terénem, ve kterém se budou pohybovat a ujasnit si, který prostor neopustí. Krátce by také měl žákům připomenout bezpečnost pohybu v terénu, kterou již probrali ve škole. Rovněž by jim měl sdělit místo a čas, kde se všichni opět sejdou a odkud se vrátí zpět ke škole. Další důležitá informace, kterou je žákům potřeba sdělit, je místo, kde se samotný vyučující bude nacházet a kam za ním mohou v případě nutnosti dotazů nebo rady přijít. Je také vhodné, aby žáci znali telefonní číslo učitele tak, aby v případě nějakých závažných problémů mohli okamžitě zavolat. Poté už zbývá si pouze ujasnit, zda všichni rozumí zadání a svým úkolům a samostatná práce v terénu může začít.

Během práce by se vyučující měl pohybovat v dohledové vzdálenosti od místa, které sdělil žákům. Toto místo by mělo být takové, odkud má nejlepší přehled nad co nejvíce žáky, pokud možno nad všemi skupinkami. V tomto případě navrhuji místo někde

na hlavní přístupové cestě ke stadionu od ulice Sportovní. Učitel by se do výuky neměl už dále zapojovat a měl by pouze dohlížet na bezpečnost žáků. Zapojit se může pouze v případě, že někteří budou potřebovat s něčím poradit nebo pomoci. I v této situaci by však neměl sdělit výsledek přímo, ale pouze radami navést žáky tak, aby na řešení přišli sami.

Vzhledem k odlišnosti zadání se práce v jednotlivých skupinách bude lišit podle toho, na co se mají zaměřit. Členové všech skupin by si měli nejdříve danou lokalitu projít a zmapovat, aby si udělali celistvý obrázek, jak to v této oblasti vypadá a co se zde nachází. Tento obrázek o lokalitě jim pak pomůže k vypracování jednotlivých úkolů (např. budou vědět kde a co mají hledat apod.). Mapování lokality by žáci měli provádět spolu s mapou a v případě, že by se skutečnost lišila od mapy, měli by tyto odlišnosti do mapy zaznačit. Po této úvodní práci už skupinky pracují každá na vlastních úkolech, nicméně nesmí zapomenout pořizovat fotodokumentaci, která bude potřeba při závěrečných prezentacích. Proto je vhodné, aby si ve skupince zvolili vždy jednoho člověka, který bude právě za tuto činnost zodpovědný.

Následující podkapitoly jsou podrobně zaměřeny na zadání jednotlivých pracovních skupin. Je v nich také uvedeno ukázkové řešení, jak tyto úkoly vypracovali studenti bakalářského studia geografie na Masarykově univerzitě v Brně.

5.1. Skupinová práce v terénu

5.1.1. Skupina č. 1

Skupina číslo jedna má za úkol zhodnotit lokalitu z hlediska dopravní dostupnosti. V zadání jsou celkem čtyři úkoly a všechny lze vypracovat v terénu. Výsledkem této práce je zpráva pro dopravní podnik města Brna hodnotící dopravu ke stadionu Lužánky, významnému bodu zájmu o vysoké návštěvnosti.

V prvním úkolu mají studenti zakreslit do mapy a popsat zastávky různých dopravních prostředků v okolí stadionu. U tohoto úkolu je důležité zvolit si vhodný mapový podklad, například satelitní snímek není zrovna vhodný. Studenti by měli obejít

okolní bloky a zmapovat, zda se zde nachází nějaká zastávka nebo ne a zakreslit do mapy. K vypracování mapového podkladu se dá využít i mobilního telefonu a připojení k internetu, ovšem rychlejší a snadnější je využití územního plánu města Brna, který studenti mají mít ve skupině.

Řešení: studenti zjišťují, že v okolí stadionu se nachází zastávky jak tramvaje, tak trolejbusu i autobusu. Jedná se o celkem devět různých linek, z nichž pouze autobus číslo 67, který jede přes vlakové a autobusové nádraží, zastavuje přímo před stadionem. Ostatní linky zastavují několik minut pěší chůze od stadionu. Zakreslené zastávky lze najít v příloze č. 3. Zastávky jsou zde rozděleny barevně podle typu dopravního prostředku, nicméně dále nejsou nijak popsány. A vzhledem k tomu, že v textu jsou zastávky rozděleny podle čísla linek, bylo by vhodné i v mapě označit, kde a jaká linka zastavuje.

Ve druhém úkolu mají žáci zkoumat, jakým způsobem a za jak dlouho se lze dopravit ke stadionu ze „stěžejních“ míst ve městě (náměstí Svobody, autobusové nádraží, vlakové nádraží, letiště) a zakreslit do mapy. Úkol je možné vypracovat několika způsoby, například pomocí telefonu a připojení k internetu nebo zjištěním informací z jízdních řádů na jednotlivých zastávkách. Jaký způsob řešení zvolí, je na žácích.

Řešení: Mapu, do které studenti zakreslili trasy jednotlivých linek, najdete v příloze č. 4. Mapa má několik drobných nedostatků. Koncové zastávky u stadionu a „stěžejní“ místa ze zadání v ní nejsou nijak výrazně vyznačeny, což by jistě pomohlo k lepší přehlednosti zpracované mapy. Pozitivně lze však u mapy hodnotit vytvořenou legendu. Podrobnější informace k jednotlivým trasám jsou poměrně přehledně zpracovány v tabulce č. 3.

Směr	Dopravní prostředek	Časová náročnost	Vzdálenost
Náměstí Svobody – Stadion	Tramvaj č. 9	9 minut tramvají (8 zastávek) + 5 min pěšky = 14 min	2 km
Autobusové nádraží - Stadion	Bus č. 67	4 min pěšky + 12 min busem (7 zastávek)+4 min pěšky = 20 min	4,5 km
Vlakové nádraží – Stadion	Tramvaj č. 1 nebo bus č. 67	1 min pěšky + 6 min tramvají (4 zastávky) + 8 min pěšky = 15 min	2,6 km
Letiště - Stadion	Busy č. 76, 67	30 min busem (11 zastávek) + 5 min pěšky = 35 min	14 km

Tab. č. 3: Hromadná doprava ke stadionu ze „střežných“ lokací v Brně (zdroj: studentská práce)

V dalším úkolu mají studenti zhodnotit, zda je doprava ke stadionu dostačující i v případě zvýšeného náporu před akcí konající se na tomto stadionu. Zde žáci musí využít znalostí, které získali v předchozích úkolech a na jejich základě zvážit odpověď. Pomoci jim může například i zkušenost s některou z akcí, které byly konány minulý rok.

Řešení: Studenti využívají právě znalosti probíhajících akcí a konstatují, že např. při utkání Komety Brno pod otevřeným nebem na tomto stadionu byla doprava dostačující. Popisují, že za normálních okolností by samozřejmě kapacita dopravních prostředků nestačila, a to především kapacita linky 67, která vede přes autobusové a vlakové nádraží a jezdí v třicetiminutových intervalech. Během probíhajících akcí ovšem dopravní podnik města Brna posílil tramvajové spoje 25 a 26, zmiňovaný autobusový spoj 67 a také tramvajovou linku číslo 1. Pokud by tedy toto posílení spojů probíhalo, tak studenti posuzují spojení jako dostatečné.

Poslední úkol této skupiny velice úzce souvisí s předchozím. Jedná se o návrh zlepšení efektivity dopravy na stadion. V tomto úkolu by se studenti měli zaměřit nejen na dopravní dostupnost během mimořádných akcí probíhajících na stadionu, ale i na každodenní dopravu do této oblasti.

Řešení studentů: *Myslíme si, že vytvoření nového spoje nebude potřeba. Stačilo by, kdyby byl posílen v době konání akce autobus 67, který jede ze všech střežených míst.*

Jezdil by v intervalu každých 6 minut. Byly by posíleny i spoje trolejbusu a tramvají, které jezdí na zastávky u stadionu. Myslíme si, že kdyby byly u stadionu i zastávky na trolejbus, bylo by to v době konání akce prospěšné z důvodu dopravení většího množství lidí z blízkosti stadionu.

5.1.2. Skupina č. 2

Druhá skupina se má zaměřit na celkový popis okolí stadionu a posoudit vhodnost tohoto okolí pro velký fotbalový stadion a s ním spojenou vysokou návštěvnost občanů. V pracovním listě najdou studenti čtyři úkoly, které mohou všechny splnit v terénu. Výsledkem je zpráva pro zastupitelstvo města hodnotící možnosti vybudování stadionu.

Prvním úkolem studentů je vyznačit do mapy okolo stadionu dvě zóny a popsat, co se v těchto zónách vyskytuje. Mají se zaměřit především na budovy sloužící k bydlení a objekty poskytující služby obyvatelům. Je samozřejmě nutné zóny žákům blíže specifikovat. V tomto případě je vhodné zvolit kruhové oblasti o poloměru 400 a 800 metrů, jejichž středem bude právě fotbalový stadion. Jde především o ujasnění si, co se v těchto zónách nachází, jelikož tato zjištění budou potřebná k vypracování dalších úkolů. Ačkoliv se dá téměř všechno vyčíst z mapy a satelitních snímků, tak některé skutečnosti z nich poznat nelze, např. v jakém stavu jsou budovy a zda jsou funkční nebo jaká je frekventovanost dopravy na jednotlivých silnicích.

Ve druhém úkolu se studenti mají zaměřit na místa k parkování, která mohou využít návštěvníci stadionu a navrhnout případně další místo, kde by bylo možné vybudovat nové parkoviště.

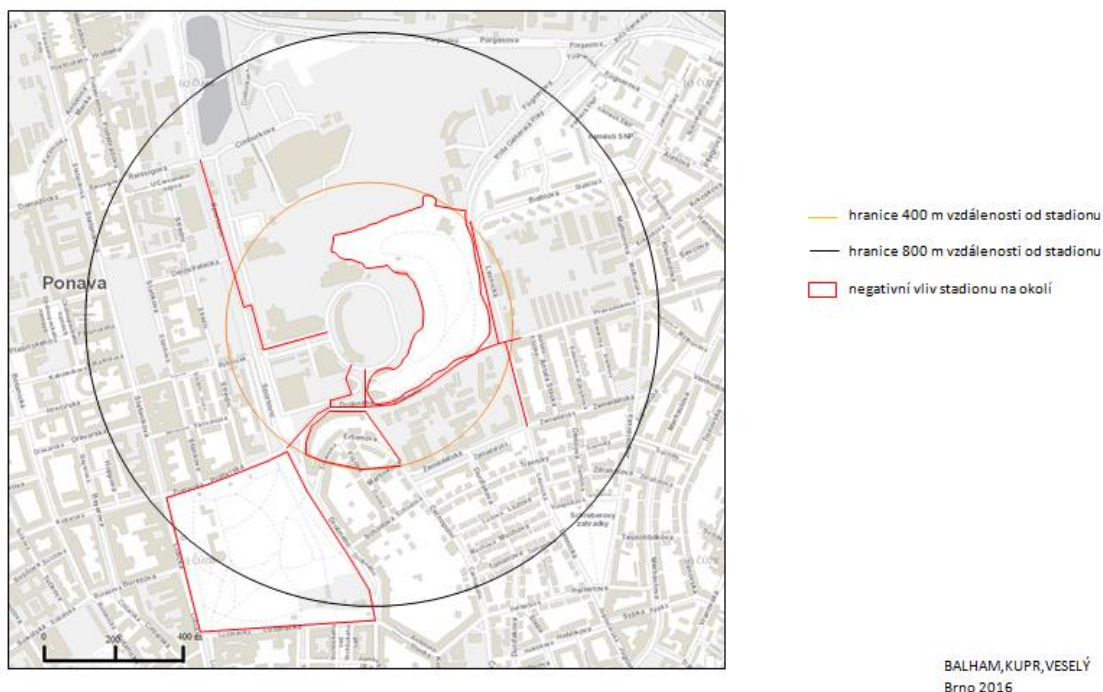
Výsledek: Parkoviště se nachází v místech blízko silnic na ulicích Sportovní a Drobného. Po přepočítání se na jednom parkovišti nachází okolo 80 parkovacích míst. Celkem jsou vedle stadionu 3 parkoviště: Drobného, Stadión a Boby centrum, podle našeho názoru by bylo lepší postavit tam parkovací budovu s podzemním a nadzemním parkováním

dohromady s pěti patry. Myslíme si, že by to bylo prospěšné i z hlediska toho, že spousta fanoušků spíše využije možnosti MHD a služeb IDS JMK.

Ve třetím úkolu, jak již bylo zmíněno, vychází studenti ze znalostí prvního úkolu a mají navrhnout místa v okolí stadionu, kde by mohlo docházet ke střetu zájmů obyvatel této lokality a návštěvníků zápasů a jiných akcí konajících se na stadionu. Cílem tohoto úkolu je, aby si studenti uvědomili, že provoz takového velkého zařízení a s tím spojená velká návštěvnost, přináší pro obyvatele bydlící v těsné blízkosti stadionu i značná „rizika a neshody“. Jedná se o hluk, vyšší dopravní zatížení přilehlých komunikací a příval velkého množství lidí, se kterým je mnohdy spojováno vandalství a nezřídka i opilectví.

Výsledky: studenti jako rizikové oblasti zmiňují výhradně hlavní přístupové cesty ke stadionu a oblasti zeleně. Přístupové cesty uvádí především z důvodu zvýšeného provozu motorových vozidel. Oblast parku Lužánky a Arboreta z důvodu možného poškození zeleně, a to jak opilými fanoušky, tak zplodinami z dopravních prostředků. Problémové lokality jsou znázorněné na mapce.

NEGATIVNÍ VLIV STADIONU LUŽÁNKY NA OKOLÍ

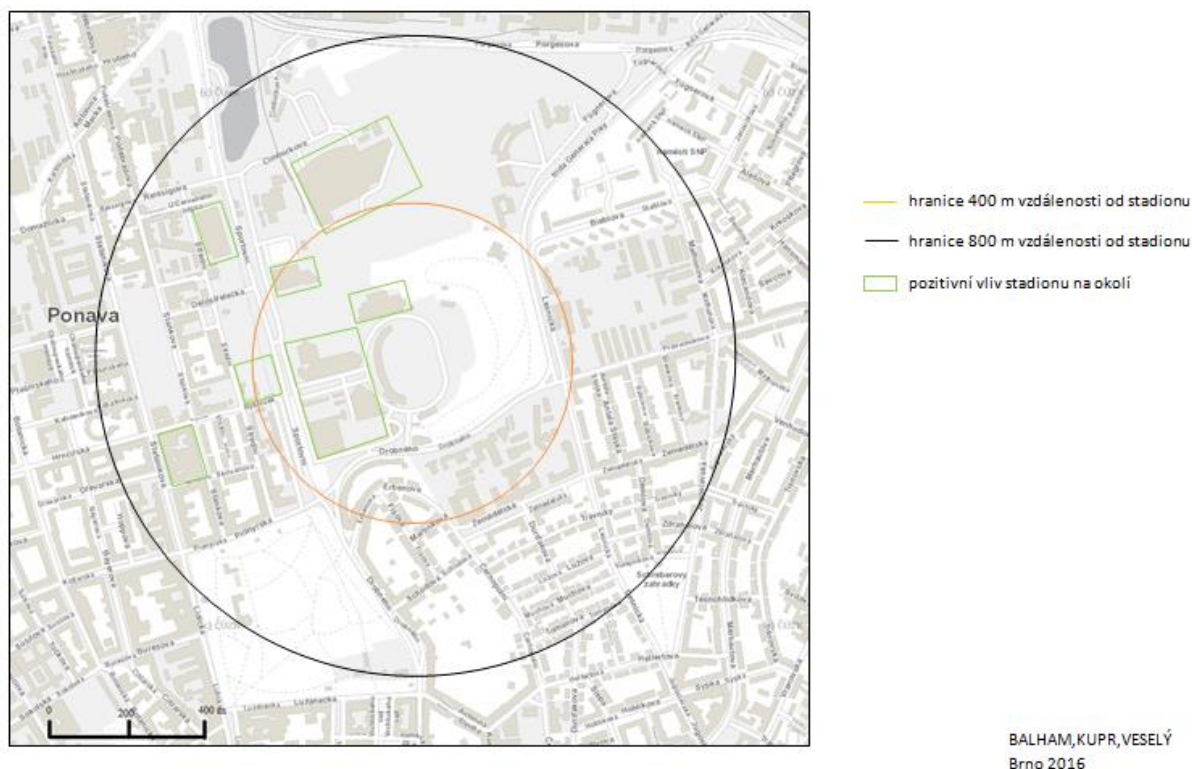

Obr. č. 6: Oblasti negativního vlivu stadionu (zdroj: studentský náčrt)

V posledním úkolu této skupiny se studenti, na rozdíl od předchozího úkolu, zaměří na oblasti, kterým by výstavba nového a velkého fotbalového stadionu přinesla nějaká pozitiva. Stejně jako v předchozím úkolu si studenti musí uvědomit, že takováto stavba s vysokou návštěvností může přinést do této oblasti mnoho peněz do okolních sportovních a kulturních institucí a pro poskytovatele služeb se areál může stát velkým zdrojem příjmů.

Výsledek: Studenti zmiňují především okolní sportoviště, kterých je v této lokalitě poměrně hodně (hřiště na malou kopanou, tenisové kurty, plavecký bazén), dále všechny restaurační zařízení a maloobchodní jednotky. Největší budovy a ty, kterým by mohla výstavba stadionu dále přinést nejvíce návštěvníků a s nimi peníze, jsou vyznačeny na mapce.

POZITIVNÍ VLIV STADIONU LUŽÁNKY NA OKOLÍ

Obr. č. 7: Oblasti pozitivního vlivu stadionu (zdroj: studentský náčrt)

5.1.3. Skupina č. 3

Třetí skupina se zaměří na celkové dopady obnovy fotbalového stadionu na životní prostředí. V zadání této skupiny jsou čtyři úkoly, které lze všechny splnit v terénu. Žáci v této skupině nemusí zakreslovat do mapy, ovšem je samozřejmě nutné, aby si, stejně jako všichni ostatní, prošli dané území, jehož znalost potřebují k vypracování zadaných úkolů. Při zpracování zadaných úkolů lze využít internetu a najít zde případnou inspiraci. Výsledkem této skupiny má být zpráva, která hodnotí dopady na životní prostředí a má sloužit jako argumentace pro odbor životního prostředí při rozhodování, zda výstavbu stadionu doporučit či ne.

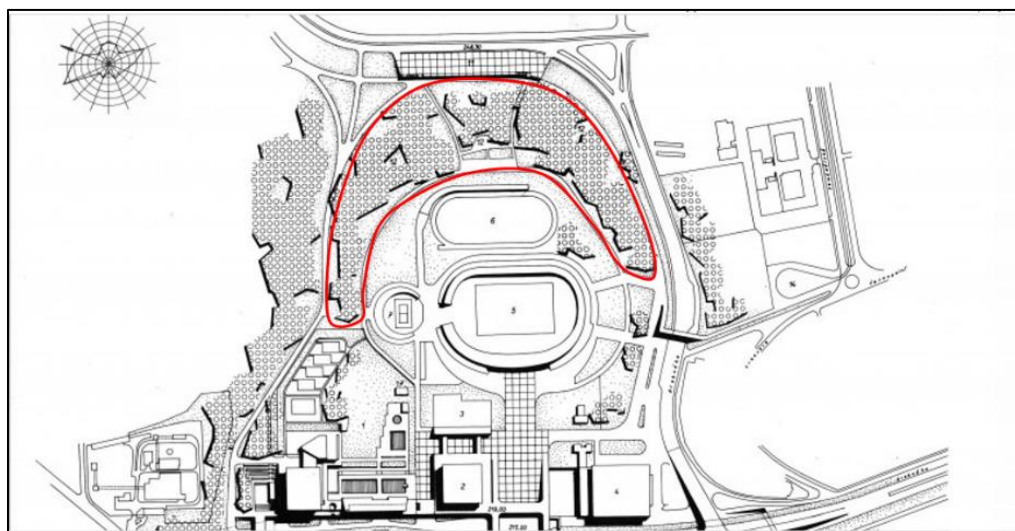
První úkol je zaměřen na Arboretum, které těsně přilehá ke stadionu. Žáci mají za úkol popsat, jaký vliv na tyto okrasné zahrady bude mít stavba a provozování nového fotbalového stadionu. Zde žáci využívají především znalosti přírodního prostředí. Také si musí uvědomit, že postavit nový luxusní stadion je sice hezké, ale pro přírodní prostředí také velmi náročné.

Řešení: Studenti popisují, že s výstavbou a provozováním jsou spojeny především negativní jevy. Při stavbě takové budovy se využívá těžké techniky, což způsobuje otřesy, vyšší koncentraci zplodin z aut a vyšší prašnost a hluk. Především zvýšená prašnost a vyšší koncentrace zplodin z aut, je velice špatná pro rostliny. Navíc otřesy z těžké techniky mohou narušit statiku některých skleníků. Pokud jde o negativní vliv samotného stadionu, tak se studenti zmiňují především o návštěvnicích, kteří nejsou ohleduplní a mohli by, ať už záměrně či nevědomky, poškozovat nebo znečišťovat okrasné zahrady. Nezapomněli také uvést, že stadion má dosahovat výšky třiceti metrů a stavba takovýchto rozměrů může narušit ráz krajiny. Pokud se jedná o kladné dopady na Arboretum, tak tato skupina zmiňuje jeden, a to možnou zvýšenou návštěvnost. Především během velkých akcí lze očekávat, že spolu s návštěvou nového stadionu se turisté podívají i do okrasných zahrad.

Ve druhém úkolu se žáci mají zamyslet, zda stadion postavit či nikoli, své tvrzení musí samozřejmě zdůvodnit. Dále mají navrhnout změny, které by bylo možné uskutečnit, aby Arboretum nebylo touto výstavbou tolik ohroženo. Především ve druhé části této

otázky se nechává žákům poměrně velké pole působnosti a představivosti při tvorbě opatření, které musí ovšem propojit s praktickými znalostmi o ochranně přírodního prostředí.

Řešení: studenti navrhují zamítnutí stavby. Použitými argumenty jsou negativní jevy způsobené výstavbou, které zmiňovali u předchozího úkolu. U navrhovaných opatření pro Arboretum se nechali inspirovat na internetu, kde již Mendelova univerzita podala požadavek na opravu a zvýšení oplocení, které tyto prostory ohraničují. Přikládají i obrázek návrhu, který tato univerzita zaslala.

Obr. č. 8: Návrh na vylepšení oplocení Arboreta (zdroj: Mendelova univerzita)

Třetím úkolem studentů je uvést pozitivní a negativní dopady stavby a fungování nového fotbalového stadionu na životní prostředí. Na první pohled vypadá zadání stejné jako v první otázce. Ovšem na rozdíl od prvního úkolu, kde se žáci zabývali vlivem stavby pouze na Arboretum, nyní mají posoudit její dopad na celé životní prostředí. Tento rozdíl je vhodné dětem připomenout. Samozřejmě mohou zmínit i vlivy, o kterých mluvili u prvního úkolu, ovšem neměli by zůstat pouze u těchto a uvést ještě další.

Řešení: *Prvním problémem by bylo zvýšení hladiny hluku v okolí, který by byl způsoben jak zvýšením intenzity dopravy, tak přímo probíhajícím utkáním. Se zvýšením*

intenzity dopravy také souvisí zvýšení hladiny emisí z výfukových motorů. Tyto emise by působily negativně nejen na obyvatele v okolí, ale také na rostliny. Další problém je nakládání s dešťovou vodou na zpevněných plochách. Jde o to, aby dešťová voda nebyla odváděna do sousedícího Arboreta, mohlo by to narušit ekosystém Arboreta. Pozitivní dopad by stavba stadionu mohla mít na Arboretum v případě, že by stadion začal vyplácet nějakou finanční částku na provoz Arboreta, jako kompenzaci za hluk a emise.

Ve čtvrtém úkolu se mají žáci zamyslet nad negativy, která zmínili v předchozím úkolu a navrhnout změny, kterými by se dalo těmto negativním vlivům předcházet, zmírnit je nebo je dokonce i odstranit. V tomto úkolu pravděpodobně žáci nepřijdou na žádná opatření, která by zcela odstranila negativní dopady, které stavbou a provozem stadionu nastanou. Ovšem je důležité, aby vymysleli alespoň taková, která následky těchto jevů zmírní, čímž by se životní prostředí zlepšilo alespoň částečně, protože někdy i málo může být hodně.

Řešení: Sami žáci zde popisují, že většině negativních jevů zabránit nelze, ale navrhuje také tři různá opatření, jak zmírnit jejich vliv. Jedním je vybudování protihlukových stěn okolo stadionu, druhým je výsadba zeleně v okolí stadionu, která snižuje šíření hluku a třetím jsou různé druhy úprav v dopravě (snížení rychlosti, retardéry, omezení provozu atd.)

5.1.4. Skupina č. 4

Tato skupina se má zaměřit na popis současného stadionu a na popis projektu, který je vyhotoven pro stavbu nového fotbalového stánku. Cílem této skupiny je popsat zásadní změny a rozdíly mezi současností a teoretickou výstavbou nového stadionu a vysvětlit ostatním, jak zde bude vypadat nová stavba. V této skupině je celkem pět úkolů. Ovšem pouze dva z nich lze provést pouze pozorováním terénu bez dalších informací. Této skupině žáků lze tedy jako vhodnou pomůcku doporučit telefon s připojením k internetu, neboť tak budou mít možnost dohledat si potřebné informace a zpracovat všechny úkoly již v terénu a ne až po příchodu do školy. Po návratu do školy potom zhotoví prezentaci pro

občany, která má za úkol seznámit je se současným stavem stadionu, projektem nového stadionu a možnostmi řešení do budoucna. Právě tato prezentace bude výstupem této skupiny. Zkompletování prezentace včetně nakopírování fotografií by ovšem pro žáky již nemělo být příliš časově náročné.

Prvním úkolem je zmapovat a popsat současný stav stadionu a zjištění doložit fotodokumentací. Jedná se o čistě deskriptivní úkol, který má informovat o současném stavu stadionu. U takového úkolu je opravdu nejlepší využít fotografií, které budou opatřeny několika poznámkami.

Řešení: studenti popisují výstižnými body stav stadionu tak, že se jedná v současnosti o poměrně zchovalou hrací plochu, které se pravděpodobně využívá, protože se na ní nachází nové malé branky. Ovšem okolní tribuny a celá budova jsou zarostlé, posprejované, zrezivělé, s opadanou omítkou a rozbitými okny. V okolí se nachází mnoho odpadků. Tyto poznámky doložili několika výstižnými fotografiemi.

Obr. č. 9: Stav tribun fotbalového stadionu Za Lužánkami (zdroj: studentské foto)

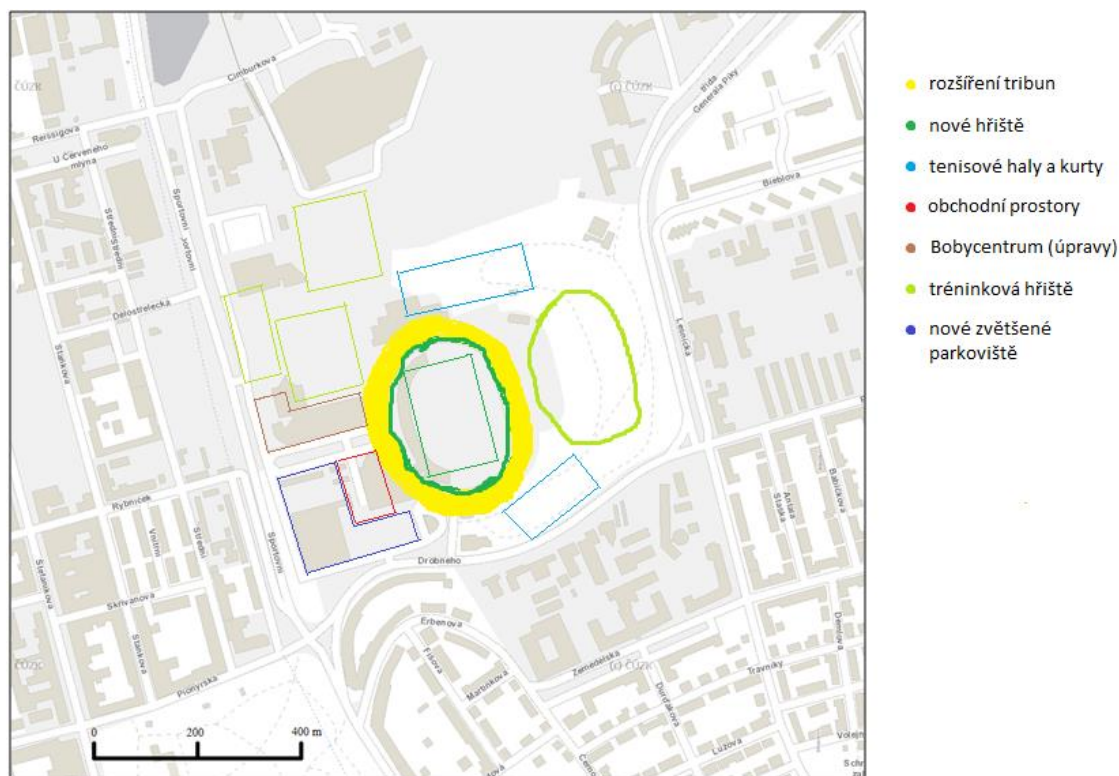
Obr. č. 10: Stav hrací plochy fotbalového stadionu Za Lužánkami (zdroj: studentské foto)

Ve druhém úkolu mají studenti stručně popsat, jak by měl podle vyhotoveného projektu vypadat nový stadion. Právě v tomto úkolu musí děti ke zjištění některých informací využít internetu, neboť pouze část potřebných informací lze vyčíst z úvodního motivačního textu. Vhodné by také bylo, kdyby žáci našli fotografii modelu stadionu a ukázali na něm, jak by měl nový stadion vypadat. Dále stačí pouze v bodech doplnit základní informace.

Řešení: studenti uvádí náklady na výstavbu (1,5 miliardy Kč), kapacitu stadionu (až 30 000 míst), parkovací místa, rozměry hřiště a další vlastnosti hřiště. Uvedli všechny základní informace, dokonce připojili i rozdělení financování výstavby objektu. Jediným nedostatkem je, že nepřipojili žádný obrázek modelu, který jistě není problém na internetu vyhledat.

Ve třetím úkolu mají studenti načrtnout do mapy změny, které nastanou výstavbou nového stadionu oproti současné staré budově. Jedná se pouze o to, aby žáci měli představu, zda stávající stadion pouze nahradí nový, nebo zda bude nový fotbalový stánek zaujímat daleko více prostoru, popřípadě, zda se bude jednat pouze o výstavbu jedné „budovy“ nebo s tím bude souviset i výstavba dalších budov nebo úprava okolních oblastí.

Řešení: studenti si s tím poradili zajímavě a myslím poměrně dobře, a to zakreslením úprav do současného snímku stadionu a okolí i s legendou.

Obr. č. 11: Okolí stadionu Za Lužánkami po výstavbě nového projektu (zdroj: studentský náčrt)

Ve čtvrtém úkolu se studenti mají zaměřit na to, v jakém stádiu přípravy je vybudování nového stadionu a jaké jsou v současnosti největší překážky, které brání stavbě. Ačkoliv se již několik let mluví o stavbě nového stadionu, tak stále existují překážky, které brání samotné výstavbě. Projekt je vytvořen už od roku 2008, ovšem díky těmto překážkám stále není jisté, zda výstavba stadionu vůbec začne.

Řešení: studenti správně zmiňují, že mezi hlavní problémy, které brání výstavbě, patří finance, odkoupení pozemků a vyjednání všech povolení k výstavbě. U financí popisují prohlášení současného primátora Brna, který mluví o tom, že finance budou k dispozici do konce roku 2017 a v roce 2018 tedy bude moci začít výstavba. Bohužel už více nepíše o dalších velmi důležitých problémech, mezi které patří skutečnosti, že dosud nejsou odkoupeny všechny pozemky a schválena potřebná povolení.

Posledním úkolem je pouze matematická slovní úloha, na základě které studenti zjistí, jak dlouhá bude návratnost investice do nového stadionu, pokud jako příjem budeme uvažovat pouze vstupné. Úloha nebere v potaz, že město zaplatí pouze přibližně polovinu z celkové sumy a zbytek peněz získá z dotací od Evropské unie a Fotbalové asociace ČR. Tento úkol je především matematický a žáci si procvičí učivo i z tohoto předmětu.

Zadání: Bývalý fotbalový stadion Za Lužánkami disponoval, ve své éře, průměrnou návštěvností na zápas 11 888 osob. Současný fotbalový stadion Srbská disponuje od svého založení průměrnou návštěvností 4 109 osob na zápas. Cena lístků je 150 Kč pro dospělého a 50 Kč pro děti a důchodce. Cena permanentky na celou sezonu je 1 800 Kč. Předpokládáme, že každý zápas navštěvuje přibližně 15 % dětí, 10 % důchodců a 10 % návštěvníků vlastní sezonní permanentku. Během sezony se hraje celkem 15 domácích utkání. Cena nového stadionu se odhaduje na 1,5 miliardy korun. Vypočítejte, za kolik let se vrátí částka na vybudování stadionu z lístků, pokud: a) zůstane průměrná návštěvnost stejná jako u stadionu Srbská, b) průměrná návštěvnost vyšplhá na 75 % návštěvnosti na bývalém stadionu Za Lužánkami, c) návštěvnost bude dosahovat stejných hodnot, jako měl stadion dříve. Ceny uvedené v úloze jsou ceny, které platily na stadionu v roce 2016.

Odpověď: Pokud zůstane průměrná návštěvnost stejná jako u stadionu Srbská, tak přibližně za 200 let. Jestli se návštěvnost vyšplhá na 75 % návštěvnosti na bývalém stadionu Za Lužánkami, tak za 92 let. A pokud by návštěvnost dosahovala stejných hodnot, jako měl stadion dříve, tak už za 69 let. Odpovědi jsou naprosto správně. Zde vidíme, že pokud by návštěvnost byla vysoká, tak návratnost investice do stadionu je poměrně brzká. Navíc vezmeme-li v potaz, že město zaplatí pouze polovinu uváděné částky, tak by se stadion zaplatil už za 35 let, což je opravdu velmi brzy. Tyto údaje jsou ovšem pouze orientační, neboť ze vstupného musí být hrazeny i další výdaje, jako je například údržba stadionu. Lze ovšem očekávat i jiné příjmy. Jedná se nicméně o zajímavou úlohu, na základě které si studenti jistě uvědomí, že pořizovací cena ve výši 1,5 miliardy korun není pro velký a moderní stadion, u kterého je možné očekávat velkou návštěvnost, nijak závratná suma.

5.1.5. Skupina č. 5

Pátá pracovní skupina se zaměří na další lokality v Brně, kde by bylo možné vybudovat nový fotbalový stadion. Jedná se o návrh lokalit, které by pro výstavbu nového stadionu stály za uvažování, pokud by nebyla schválena stavba stadionu Za Lužánkami. V této skupině jsou celkem tři úkoly, které by měli být žáci schopni vypracovat v terénu. Je opravdu důležité, aby členové této skupiny měli k dispozici plán města Brna, protože jejich úkolem je navrhnout několik vhodných lokalit přes to, že konkrétní místa nemohou navštívit. V jednotlivých úlohách potom musí zkoumat různé faktory vybraného místa. Aby měli žáci možnost pracovat s více druhy map a satelitními snímky, jeví se také jako velmi vhodné zajistit jim přístup na internet, například přes mobilní telefon. Samozřejmě žáci mohou jednotlivé úkoly vypracovat až ve škole, ale potom by jim chyběla náplň práce v terénu. Na první pohled v zadání není žádný úkol, který by se pojil s místem terénní výuky, toto ovšem není pravda. Studenti by si měli, jak už jsem několikrát zmiňoval, projít celý areál stadionu a jeho nejbližší okolí, aby si uvědomili, jak velkou stavbou stadion je a co všechno obnáší, jak vypadá situace v těsném okolí, například, zda je možný přístup ke stadionu ze všech stran a ke všem vchodům. Dále musí zjistit jaký je charakter budov v okolí stadionu a zamyslet se nad tím, zda se jedná o budovy vhodné, případně navrhnout nějaké jiné. Měli by si díky zmapování udělat obrázek o rozsahu a potřebách stavby stadionu a zároveň by tato práce měla podnítit jejich fantazii a nápady ohledně jiného místa vhodného k této stavbě. Výsledkem této skupiny je zadávací dokumentace na veřejnou zakázku na stavební úpravy pro novou lokaci stadionu, včetně přesných mapových podkladů.

Prvním úkolem této skupiny je vytipovat tři lokality v Brně, které by byly pro stavbu nového fotbalového stánku nejvhodnější a zdůvodnit jejich volby. Vybrané lokality mají zakreslit do mapy. Velmi důležitý bod této otázky je zdůvodnění výběru lokalit. Díky tomu žáci nevyberou pouze náhodná místa v Brně, kde je prostor pro velkou stavbu, ale zamyslí se, jaké další okolnosti jsou pro stavbu důležité a nad jakými faktory se při výběru musí zamyslet a zohlednit je.

Řešení: studenti si zvolili jako stěžejní faktory pro výběr lokality dopravní dostupnost, umístění mimo obytnou zónu, atraktivitu lokality a dostatek místa na parkoviště. Zde by stálo rozhodně za zmínku, co je myšleno pod pojmem atraktivní lokalita, neboť se jedná o velice abstraktní pojem. Jinak jsou všechny ostatní argumenty zcela v pořádku, jedná se o kritéria, která se určitě musí zohlednit. Navrhované lokality jsou: 1. - Areál Moravské Slavie Brno, 2. - Brněnské výstavní veletrhy, 3. – Areál poblíž Avion Parku. Pro lepší představu je umístění lokalit v rámci města Brna zakresleno v mapce.

Obr. č. 12: Návrh nových lokalit pro stavbu fotbalového stadionu (zdroj: studentský náčrt)

Druhým úkolem je vybrat tu nejvhodnější lokalitu ze tří zmiňovaných v předchozím úkolu, navrhnout a zakreslit, jak by mělo podle studentů vypadat nejbližší

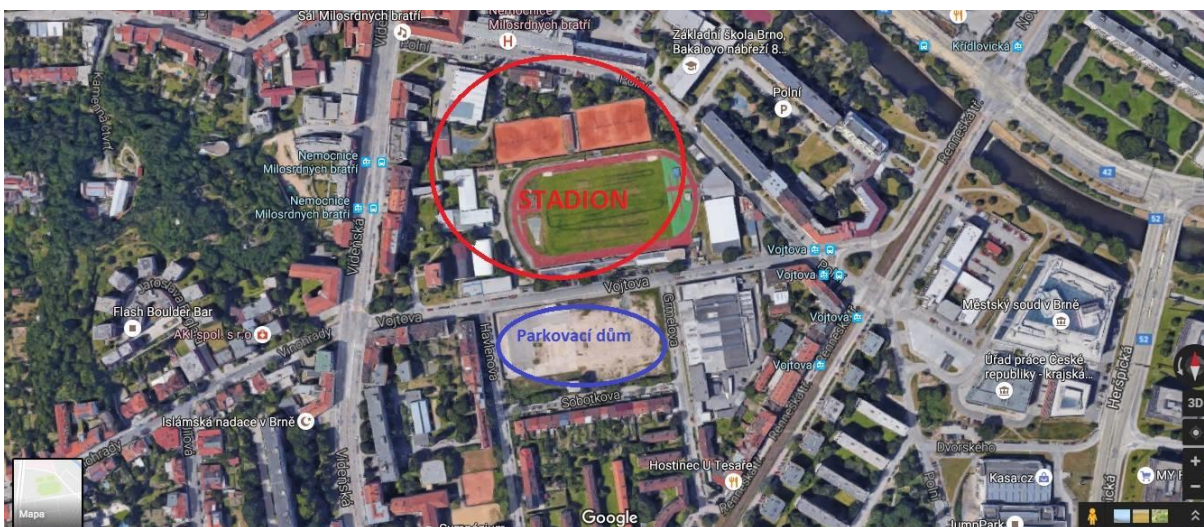
okolí a co by se v něm mělo nacházet. U tohoto úkolu je vhodné studentům připomenout, čeho si konkrétně mají všimnout, tedy zejména obytných ploch, volných ploch, rekreačních oblastí, oblastí se službami obyvatelům a zeleně. Pokud se jedná o zakreslování této lokality, lze to provést více způsoby. Mezi nejvhodnější patří jednoduchý náčrt na papír nebo zakreslení úprav do nějaké mapy, případně satelitního snímku. Tato skupina si zvolila druhé ze zmiňovaných řešení.

V posledním úkolu mají studenti zhodnotit, zda je dopravní dostupnost do dané lokality s ohledem na nový stadion dostačující, případně navrhnout konkrétní řešení vhodné dopravy. Toto zadání se může někomu jevit jako již částečně obsažené ve druhém úkolu, ovšem tam se zabýváme především okolím. A vzhledem k tomu, že doprava je pro výstavbu stadionu jedním ze stěžejních faktorů, musí žáci zhodnotit, zda je z různých částí města do dané oblasti efektivní.

Studenti ve svém výsledném řešení spojili odpověď na druhý a třetí úkol a napsali: *Jako nejvhodnější lokalitu jsme vybrali současný areál Moravské Slavie Brno a k němu náležející nevyužitá plocha sloužící v současné době jako parkoviště pro domácí zápasy HC Kometa Brno. Hlavním kladem této lokality je její poloha v rámci města Brna. Místo je dobře dostupné městskou dopravou (linka tramvaje 5,6,2,8, linka autobus 44,84). Dopravní dostupnost automobilem je také dobrá, ale momentálně zde není dostatek parkovacích míst. Tento problém bychom vyřešili stavbou nového parkovacího domu na místě stávajícího parkoviště, které slouží pro hokejové fanoušky. Velkou výhodou této lokality je malá vzdálenost hokejového stadionu. Fanoušci by mohli jít na fotbal a posléze ve stejný den na hokej, aniž by nemuseli svá auta přeparkovávat a stačilo by pouze přejít na vedlejší stadion.*

Takto studenti popsali všechna tři místa, která zvolili. Ačkoliv zadáno bylo popsání pouze nejvhodnější lokality, nejedná se o špatné provedení zadání, vlastně naopak. Pokud studenti rychle ukončí práci na popisování nejvhodnější lokality a zbývá jim ještě dostatek času, je vhodné, aby učitel podnítil žáky k práci na další lokalitě. Mohou potom srovnáním zdůvodnit, proč vybrali konkrétní lokalitu jako nejvhodnější.

K tomu přiložili družicový snímek se zakreslenými úpravami.

Obr. č. 13: Náčrt areálu Moravské Slavie Brno pro výstavbu nového stadionu (zdroj: studentský náčrt)

5.1.6. Skupina č. 6

Šestá pracovní skupina, nazvaná PR skupina, má za úkol provádět po celou dobu práce v terénu i mimo něj fotodokumentaci ostatních skupin i oblastí, o kterou se jedná. Hlavním úkolem této skupiny je sepsat článek do brněnského Metropolitánu o možnosti vybudování nového stadionu. Cílem tohoto článku je přiblížit čtenářům situaci brněnského fotbalového stadionu. Jedná se pouze o základní informace, které seznámí čtenáře jak s problematikou současného stadionu Za Lužánkami, tak s projektem vytvořeným na nový stadion a úskalími spojenými s případnou výstavbou tohoto stadionu. Mělo by jít pouze o vypíchnutí stěžejních informací z komplexního hlediska a ne o popisování konkrétních problémů, jak měli za úkol předchozí skupiny. V posledním úkolu mají studenti vytvořit dotazník na téma, zda má být vybudován nový stadion Za Lužánkami ve stejné lokalitě, který bude po skončení terénního průzkumu šířen mezi obyvatele. Výsledky dotazníku by pak byly rozděleny do dvou skupin, a to podle cílových respondentů. Jednu skupinu by tvořili obyvatelé bydlící v blízkosti stadionu a druhou ostatní obyvatelé města Brna. Forma a pojetí dotazníku je zcela v režii studentů. Výstupem skupiny je prezentace doprovázená foto/video dokumentací pro zastupitelstvo města Brna, která shrnuje pozitiva i negativa vybudování stadionu.

Řešení: Studenti v článku určenému do brněnského Metropolitánu nejdříve přibližují, především pomocí fotografie, současný stav stadionu a dále představují v několika větách projekt na nový stadion včetně základních informací o něm, jako jsou rozměry, kapacita tribun a parkovacích míst. Zmiňují se také o plánovaném začátku výstavby a předpokládaném termínu dokončení, kterým v současnosti stále brání majetkové spory. Dále se zabírají tématem, zda je vůbec vhodné v této lokalitě postavit fotbalový stadion a zmiňují problémy spojené právě s touto stavbou a danou lokalitou, která není pro tuto stavbu úplně ideální. Zmiňují zvýšenou hustotu dopravy, nedostatek parkovacích míst, zvýšení vandalizmu a působení mnoha negativních vlivů na blízké Arboretum. V závěru článku se studenti snaží souborem několika otázek přimět čtenáře k zamyšlení, zda je nutné, a to přes to, že Brno potřebuje nový stadion, lpět na minulosti a „tradicích“, kdy byla oblast za Lužánky tradičně s fotbalem spojena. Nebo zda by se mělo vzhledem k nevhodnosti lokality začít někde „od nuly“ a vybudovat nový fotbalový stánek na úplně jiném místě v Brně.

Obr. č. 14: Fotografie stadionu do článku brněnského Metropolitánu (zdroj: studentské foto)

Dotazník pro obyvatele má celkem devět otázek a jde především o otázky, u kterých mají respondenti na výběr z několika odpovědí, občas je možnost něco doplnit. Dotazník by měl zahrnovat vždy alespoň jednu otázku týkající se dopravy a dopravního spojení, vlivu na životní prostředí, vhodnosti lokality, projektu nového stadionu a případné nové lokality pro stadion. Může vypadat například tak, jak ho vytvořili studenti. Dotazník je uveden v příloze číslo 5.

5.1.7. Skupina č. 7

Úkolem poslední skupiny je zaměřit se na syntézu několika předchozích skupin a celkové shrnutí, tedy zabývá se zejména tím, zda je či není vhodné vybudovat nový stadion v lokalitě za Lužánkami. Jak už bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, tak práce této skupiny je poměrně náročná a to i z hlediska časového. Podkladem pro práci této skupiny jsou totiž až výsledky práce předešlých skupin, ze kterých by měl být vytvořen souhrn. Proto se jedná o spíše volitelnou skupinu, která může a nemusí být zařazena a měla by být určena spíše dobrovolníkům, kteří by tuto práci dostali navíc a snažili se ji do týdne nebo 14 dnů po terénní výuce vypracovat. Druhou možností je, že souhrn zpracují učitelé a předvedou tak žákům, co z jejich jednotlivých výsledků celkově vzešlo. Zadáání obsahuje čtyři úkoly, k jejichž vypracování není zapotřebí nacházet se ve zvoleném terénu, lze je zpracovat kdekoli. Jedinou podmínkou je přístup k výsledkům ostatních skupin.

V prvním úkolu mají žáci shrnout a analyzovat výhody a nevýhody dopravy v okolí stadionu Za Lužánkami, které zpracovávala skupina číslo 1 a navrhnout, zda je tato lokalita vhodná pro vybudování nového stadionu o kapacitě až 30 000 diváků. Ve druhém a třetím úkolu mají studenti, stejně jako v prvním, analyzovat výsledky práce předešlých skupin, a to tentokrát skupiny třetí (vliv na životní prostředí) a druhé (vhodnost lokality a popis okolí) a navrhnout na základě jednotlivých analýz, zda je či není vhodné v tomto místě nový stadion vybudovat. Posledním úkolem je shrnout poznatky z předchozích třech úkolů a podat celkový návrh, zda by se měl stadion vybudovat či nikoli. Tento návrh by měl zahrnovat jak faktory ohledně dopravy, tak životního prostředí i vhodnosti okolí. Celkovým výstupem by pak měla být SWOT analýza na téma vybudování nového stadionu.

Za Lužánkami ve stejné lokalitě. Případné informace o projektu zjistí z výstupů práce skupiny číslo 4.

Řešení: U prvního úkolu studenti stručně zmiňují nejdůležitější informace o dopravním spojení v této oblasti, viz skupina číslo 1. Celkově hodnotí dopravu takto: *Tato lokalita je naprosto nevhodná pro vybudování takového kolosu a to ještě nepočítáme, že by se zde měl také vybudovat svatostánek hokejové klubu HC Kometa Brno, kde by se scházelo dalších 30 000 fanoušků. Je sice krásné vracet se k historii, že fotbal patří za Lužánky a atd., ale nejsme v roce 1960, kdy po ulici Sportovní projelo jedno auto za hodinu. V dnešní době je Brno denně zacpané, že na silnicích není k hnutí. Není možné vybudovat stadion v podstatě uprostřed Brna. Je plno lokalit, kde stadion může stát a nebude to zvětšovat dopravní komplikace v Brně.*

U druhého úkolu studenti píšou o negativních vlivech, které bude mít stavba a provoz stadionu na Arboretum. A s ohledem na tyto vlivy stavbu opět nedoporučují. Zmiňují ovšem také, že by tento problém pro rozhodnutí o stavbě stadionu neměl být zásadní, neboť podle jejich názoru samotný provoz stadionu nebude mít na Arboretum velký negativní dopad. S ohledem na umístění botanické zahrady v centru města, kde je ze všech stran obklíčena silnicemi, je totiž už současné prostředí ne zcela vyhovující.

Ve třetím úkolu studenti uvedli, že pokud se jedná o vliv stavby nového stadionu na jeho okolí, tak převažují negativa nad pozitivy. Mezi pozitivy lze zařadit zvětšení turistického ruchu, což by bylo výhodné pro majitele místních restaurací, obchodů a ubytovacích zařízení. Na druhé straně ovšem stojí velké množství negativ, mezi které patří velký hluk, špatná dopravní obslužnost, chybějící místa na parkování, narušení klidové zóny parku Lužánky a botanické zahrady.

S ohledem na výsledky prvních třech úkolů je závěr a výsledek posledního úkolu zcela jasný. Žáci stavbu, a to ze všech hledisek, nedoporučují.

Výstupem je SWOT analýza, která by měla v podstatě odrážet v bodech to, co studenti popisují v předchozích úkolech. SWOT analýza je zkratka čtyř počátečních písmen z angličtiny. Silné stránky (S – Strengths) oblasti za současného stavu, slabé stránky (W –

Weaknesses) oblasti za současného stavu, příležitosti (O – Opportunities) oblasti v budoucnosti a hrozby (T – Threats) oblasti v budoucnosti (Anděl a kol., 2005).

Mezi silné stránky současného stavu studenti řadí dobrou polohu, neboť stadion se nachází v centru města, s čímž je zároveň spojena i dostupnost, z centra města lze dojít na určené místo velice rychle i pěšky.

Mezi slabé stránky studenti zařadili nedostačující infrastrukturu v okolí stadionu, což podle odpovědí u předchozích úkolů znamená především nedostačující prostory pro parkování, málo restauračních zařízení a objektů poskytujících služby návštěvníkům. Jako další bylo uvedeno špatné spojení linek městské dopravy z hlavního nádraží.

Příležitosti vidí studenti především v ekonomice. Větší příjmy pro město Brno, nová pracovní místa na stadionu, zvýšení tržeb obchodů v okolí a možnosti pořádání významných mezinárodních utkání.

Naopak hrozby spatřují především ve vlivu na životní prostředí. Zvýšení hlučnosti a znečištění ovzduší má vliv nejen na přírodní prostředí, ale i na místní obyvatele. Dále uvádějí špatný vliv na Arboretum a také kolizi dopravy v okolí stadionu.

Studenti neměli ve SWOT analýze příliš mnoho bodů a velmi často byly hodně obecné. Pokud bychom četli pouze SWOT analýzu, tak by bylo možné se jen domnívat, co měli autoři na mysli. Po přečtení výsledků předchozích úkolů je to jasné, ale SWOT analýza by měla být samostatně zcela komplexní a dostačující. Proto by bylo vhodné, aby žáci vypsali více bodů, které již v předchozích úkolech měli zaznamenány. Zde je důležité ujasnit si s žáky před zahájením práce význam pojmu SWOT analýza i to, jak přesně má vypadat, protože studenti se s ní ještě nemuseli nikdy setkat.

5.2. Zpracování výsledků z terénu a prezentace

Po návratu zpět do školy mají studenti ještě jednu hodinu na případné dopracování některých úkolů a upravení výsledků do formy, ve které je budou prezentovat ostatním. Tím je myšleno buď vytvoření power-pointové prezentace, nebo alespoň převedení fotek a map do PC a jejich prezentování ostatním za pomoci doprovodných komentářů. Mapy, které si vytvoří v terénu, stačí telefonem vyfotit a ihned je mají v počítači, takže by v dnešní době s tímto neměl být už žádný problém. Pokud se jedná o dokončovací práce, má tato terénní výuka přesah i do informačních technologií. Na tuto hodinu je ovšem nutné zajistit učebnu s počítači. Po dokončení všech prací bude následovat prezentování výsledků ostatním. Prezentace by měla trvat přibližně pět minut s možností diskuse na konci.

6. Výsledky a diskuse

Pro tuto práci jsem si vybral celkem šest základních škol z okresu Brno-město, z nichž tři se nachází v městské části Královo Pole, jedna v městské části Brno-sever a dvě školy v městské části Brno-střed. Výběr škol měl dvě podmínky - aby na dané instituci byl provozován druhý stupeň a dále mělo jít o školy s co nejkratší vzdáleností od fotbalového stadionu Za Lužánkami.

Pro získání potřebných informací jsem si musel opatřit školní vzdělávací programy jednotlivých škol a provést jejich analýzu. Zkoumáno bylo zaměření školy, projekty a terénní výuka na škole obecně a především výuka v terénu v oboru zeměpis. Zjištěné informace korespondovaly s realitou pouze u některých škol.

Podle kurikulárních dokumentů, kterými jsou Bílá kniha a Rámcově vzdělávací program základního vzdělávání, a které jsou stěžejními zdroji pro tvorbu školních vzdělávacích programů, by měla být výuka v terénu součástí výuky zeměpisu. Z analýzy jednotlivých školních vzdělávacích programů vyplývá, že tento typ výuky je praktikován na každé škole, protože ve všech ŠVP je výuka v terénu zahrnuta. Po kontaktování učitelů z vybraných škol jsem zjistil, že ne vždy tomu tak je. Většinou je provozování této výuky závislé na konkrétním učiteli. Na některých školách se tedy výuka v terénu nepraktikuje, na jiných je situována do jednoho ročníku. Najdeme ovšem školu, kde je praktikována terénní výuka každý rok a v porovnání s ostatními zkoumanými školami se jí věnuje velké množství času. Zjištěné informace jsou tedy velmi diferencované podle toho, o jakou školu se jedná.

Bohužel převládá fakt, že terénní výuka se buď nevyužívá vůbec, nebo pouze velmi omezeně, což podle mého názoru není dobré. Ačkoli v této práci se jednalo pouze o malý vzorek, tak po diskusi s kolegy jsme se shodli, že se této výuky u nás využívá střídavě. V zahraničí se výuka v terénu praktikuje daleko více, učitel chodí s žáky do terénu alespoň jednou za pololetí. Z terénní výuky si totiž žáci odnesou mnoho poznatků, protože jsou nuceni přijít na řešení různých úkolů sami.

V České republice považuje většina učitelů tento druh výuky za něco, co je stojí moc času na přípravu i na samotnou realizaci. Neuvědomují si však, že při práci v terénu si žáci osvojí mnohem více dovedností, než když sedí ve škole, pasivně poslouchají a snaží se memorovat různé pojmy a poznatky, u kterých nevidí, jak ve skutečnosti vypadají a fungují. Já si naopak myslím, že ačkoli může být v úvodu tato výuka především pro nové a mladé učitele náročná, tak by se měla praktikovat, a to nejen v zeměpise. Ještě poměrně často je zařazována do přírodopisu, ale dá se využít v daleko více předmětech. Velmi často může být i příprava na dané vyučování jednodušší než na klasickou výuku ve třídě. Například hodiny výtvarné výchovy v terénu, nebo cizích jazyků, kdy si žáci mohou udělat procházku a učit se slovíčka nebo tvořit věty v cizím jazyce podle toho, co vidí. Zkrátka potenciál výuky v terénu je obrovský, ale u nás málo využívaný.

Naproti tomu projektová výuka a projektové dny jsou poměrně hojně využívány, a to v mnoha předmětech. Využívá se v podobě krátkodobých projektů, které trvají například dva dny, až po dlouhodobé s délkou trvání po celé pololetí. Projekty jsou realizovány pro jednu třídu, případně se jich může účastnit celá škola nebo dokonce i několik škol. Velmi frekventované jsou projekty v tělesné výchově, kdy se jedná o různé třídní turnaje ve volejbalu, florbalu, basketbalu a mnoha dalších sportech. Organizovány jsou různé sportovní dny nebo i turnaje mezi jednotlivými školami. Pokud se budeme bavit o projektech v zeměpise, tak se často jedná o spojení přírodopisu a zeměpisu. Nejčastěji bývá zařazen Den Země, Biomy světa, Den bez aut, Den stromů a různě ekologicky zaměřené projekty, jako sběr papíru, víček od PET lahví nebo baterií.

Častým argumentem učitelů pro skutečnost, že není praktikována výuka v terénu nebo je velmi omezena, je nutnost dodržet učební plán. Terénní výuka je podle názoru mnoha pedagogů časově velmi náročná, a pokud jí věnují více času, tak dochází ke zpoždění ve výuce a nedodržení učební plánu. Toto je jedno z největších „kliše“ na školách. V dnešní době, kdy jsou pro učitele závazné pouze očekávané výstupy stanovené v RVP ZV, je poměrně velký prostor pro různé druhy výuky, tedy i výuku v terénu, kde se dá propojit a vysvětlit hned několik témat najednou. Navíc si žáci velmi dobře zapamatují probíranou látku, neboť jí budou mít spojenou s vizualizací v terénu, lépe si také osvojí některé požadované dovednosti. Dalším argumentem učitelů je velká časová náročnost

terénní výuky. První příprava je jistě velmi náročná, zvláště potom pro učitele, který tuto výuku nikdy neprovedl. Nicméně jednou vyhotovenou přípravu, případně nepatrně upravenou, může učitel v budoucnu využít s jinou třídou. Cenné jsou pro učitele jistě i zkušenosti, které s touto výukou získá. Existuje také mnoho příprav vypracovaných na různá témata a lze je využít nebo si je upravit podle svých potřeb. Takže ano, terénní výuka může být někdy časově velmi náročná, ale také může zabrat méně času než příprava hodiny ve třídě a pozitiv, které vnáší do vyučování tento typ výuky, je opravdu mnoho.

Můj názor je takový, že by se učitelé neměli nechat odradit prvním, jistě velmi náročným pokusem a měli by zařadit terénní výuku do svých předmětů, neboť postupem času bude pro ně příprava i realizace této výuky čím dál snadnější. I do třídy se dají samozřejmě kromě frontální výuky zařadit jiné druhy výuky, které budou pro žáky zajímavější, ale na výuku, která se dá praktikovat v terénu, by se podle mého názoru rozhodně nemělo zapomínat a měla by být využívána alespoň jednou za pololetí.

ZÁVĚR

V některých kurikulárních dokumentech pro český vzdělávací systém včetně školních vzdělávacích programů, které jsou tvořeny podle Rámcového vzdělávacího programu, je na druhém stupni základních škol terénní výuka zařazena. Měla by být tedy aplikována.

Ačkoliv je tento způsob vyučování velmi známý a v zahraničí i hojně využívaný, tak se na něj u nás nahlíží jako na ne zcela typický a často užívaný způsob výuky. Učitelům se může tato výuka jevit jako velmi náročná a ne tak účelná jako výuka ve třídách a proto ji často do svého programu nezařazují.

To je ovšem velká chyba a je potřeba, aby se stávající i budoucí kantoři zamysleli nad přínosy tohoto způsobu výuky a zařazovali ji častěji. Zejména pro mladé a nezkušené učitele může být v některých ohledech terénní výuka velmi náročná. Domnívám se ale, že je třeba se nebát a vyzkoušet si její realizaci. Odměnou lektora za vynaložené úsilí je potom pohled na žáky, kteří nejenom získali velké množství vědomostí a dovedností, ale samotný proces učení je baví. Dobře zvládnutá terénní výuka zeměpisu může být potom dobrou inspirací pro kolegy vyučující jiné předměty.

Učitelé musí mít samozřejmě na vědomí to, že terénní výuka je, přes veškeré své přínosy, pouze doplňkem výuky, která probíhá ve třídách.

Pokud se mi po ukončení studia podaří získat práci učitele zeměpisu, rozhodně udělám všechno pro to, abych mohl terénní výuku praktikovat.

RESUMÉ

Tato diplomová práce je zaměřena na využívání terénní výuky na druhém stupni základních škol v hodinách zeměpisu. Ačkoliv je tento způsob výuky zanesen v Rámcovém vzdělávacím programu a u všech vybraných škol je poznamenán i ve školních vzdělávacích programech, tak skutečná realizace této výuky se poměrně hodně liší a ne vždy probíhá tak, jak je zaznačena v těchto dokumentech.

První část práce popisuje metodologii a design výzkumu. Dále jsou zde rozebrány rozdíly mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem, přiblíženy pojmy případová studie a terénní výuka. Dále je zkoumáno, jak je terénní výuka zeměpisu zanesena do kurikulárních dokumentů českého vzdělávacího systému. V závěrečné části diplomové práce je zpracováno ukázkové řešení případové studie pro žáky zeměpisu devátých tříd základních škol.

SUMMARY

The thesis is focused on the use of geographical fieldwork at primary schools in the lessons of geography. Although this method of teaching is actually a part of the Framework Education Program and in all selected schools it is also included in their school education programs the real implementation is rather different. Moreover, it is not always taught according to those documents.

The first part describes the methodology and a research design. There are also analyzed the differences between a qualitative and quantitative research. Further, the concepts of a case study and fieldwork are described in more details. The author then deals with the way the geographic fieldwork is put into the curriculum documents of the Czech educational system. The final part of the diploma thesis comprises the sample solution of a case study for students of geography in the ninth grades of primary schools.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:

ANDĚL, Petr, GORČICOVÁ, Ivana, HLAVÁČ, Václav, MIKO, Ladislav, ANDĚLOVÁ, Helena. *Hodnocení fragmentace krajiny dopravou: Metodická příručka*. 1. vyd. Liberec: EVERNIA s.r.o., 2005, 60 s. [7] s. obr. příl.

Architekti Hrůša & spol., Ateliér Brno, s.r.o [online]. [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.hrusa-atelierbrno.cz/>

Brno [online]. [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/mapy/>

CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks: SAGE Publications, c1998. ISBN 0-7619-0144-2.

Definice případu a případové studie. *Portál* [online]. Praha: Portál, s.r.o., 2014 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=25061>

DELAMONT, Sara a Paul ATKINSON. *SAGE qualitative research methods*. London: SAGE, 2011. Sage benchmarks in social research methods. 1616 s. ISBN 1849203784.

FC Zbrojovka Brno [online]. [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.fczbrno.cz/>

Fieldwork in english: Úvod do terénní výuky [online]. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/fine/>

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HAY, Iain (ed.). *Qualitative research methods in human geography*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2010. 432 s. ISBN 978-0-19-543015-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HOFMANN, E. a kol. *Integrované terénní vyučování*. Brno, Paido 2003, 124 s. ISBN 80-7315-054-9

IVANIČKA, Koloman. *Základy teórie a metodológie socioekonomickej geografie*. 1. vyd. Bratislava: Slov. pedagog. nakl., 1983. 448 s.

KERLINGER, Fred N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. Vyd. 1. Překlad Vladimír Smékal, Eva Klobouková. Praha: Academia, 1972.

KLIMENDA, T. *Hodnocení vybraných fotbalových stadionů v Brně pohledem geografa*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 2015. 65 s. Vedoucí práce RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.

KÜHNLOVÁ, Hana. *Kapitoly z didaktiky geografie*. Praha: Karolinum, 1999. 145 s. ISBN 80-7184-995-2.

Kvantitativní výzkum 1 - Úvod. *Survio* [online]. Brazílie, 2012 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: http://www.survio.com/cs/blog/serialy/kvantitativni-vyzkum-1-uvod#.Vp9I6_nhDIU

MARADA, Miroslav. Jak na výuku zeměpisu v terénu? *Metodický portál RVP: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Praha, 2008 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2282/JAK-NA-VYUKU-ZEMEPISU-VTERENU.html/>

MAREŠ, Jiří. Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*. 2015, **65**(2), 113-142 s.

Metodika případových studií [online]. 1. Chomutov, 2015 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://kvalitalektoru.ohkcv.cz/files/metodickelisty/Metodika%20p%C5%99%C3%ADpado v%C3%BDch%20studi%C3%AD.pdf>

Metodika realizace environmentální výchovy v terénu. *Region: Program environmentální výchovy v Ústeckém a Karlovarském kraji* [online]. Ústí nad Labem [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://enviregion.pf.ujep.cz/exkurze/ucitele/data/metodika.pdf>

MILES, M. B., HUBERMAN, A. *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications, c1994. ISBN 0803955405.

MILES, M. B., HUBERMAN, A., SALDAÑA, J. *Qualitative data analysis: a methods sourcebook*. Ed. 3. Los Angeles: Sage, 2014. ISBN 978-1-4522-5787-7.

MUSIL, Jan, ed. *EET: evropský pedagogický tezaurus: anglická a česká verze*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1993. ISBN 80-211-0156-3.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2009, 481 s.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

Případová studie jako výzkumná metoda ve vědách o člověku. *Ekonomika, Management, Inovace: Vědecko-odborný časopis Moravské vysoké školy Olomouc* [online]. Olomouc, 2015, 1(7), 4 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://emi.mvso.cz/EMI/2010-02/10%20Olecka/Olecka.pdf>. ISSN 1805-353X (Online).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [se změnami provedenými k 1. 9. 2016]. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2016. ISBN 80-869-5601-6.

SEBERA, Martin. *Vybrané kapitoly z metodologie*. První. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5963-4.

Sedláček, M. (2014a). Případová studie. In R. Švaříček, K. Šedřová et al. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (s. 96–112). Praha: Portál.

SMITH, Neil. New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy. *Antipode* [online]. 2002, 34(3), 427-450 [cit. 2017-02-17]. DOI: 10.1111/1467-8330.00249. ISSN 0066-4812. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1467-8330.00249>

STAKE, Robert E. *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Publications, c1995. 192 s. ISBN 08-039-5767-X.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE Publications, c1998. ISBN 0-8039-5940-0.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Základní škola, Brno, Košanova 22, 2015, 308 s.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Základní škola, Brno, Slovanské nám. 2, 2013, 450 s.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Základní škola, Brno, Staňkova 14, 2015, 374 s.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Základní škola, Brno, Zemědělská 29, 2015, 284 s.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Základní škola, Brno, Kotlářská 4, příspěvková organizace, 2014, 469 s.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Základní škola, Brno, nám. 28. října 22, příspěvková organizace, 2013, 252 s.

Terénní výuka. *Geografické rozhledy* [online]. Praha: Česká geografická společnost, 2010, 19(2) [cit. 2017-02-17]. ISSN 1210-3004. Dostupné z: <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2009/12/14-19.pdf>

Typy výzkumů. *Vyzkumy.knihovna.cz* [online]. Brno: KISK FF MU, 2012 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://vyzkumy.knihovna.cz/ucebnice/typy-vyzkumu>

VESELÝ, B. *Využití některých forem terénní výuky na druhém stupni základních škol*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 2016. 82 s. Vedoucí práce doc. RNDr. Jaromír Kolečka, CSc.

WALLACE, Susan. *A dictionary of education*. Second Edition. ISBN 9780199679393.

WALTEROVÁ, E. *Kurikulum: Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: MU, 1994, 185 s.

YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4th ed. Los Angeles, Calif.: Sage Publications, c2009. Applied social research methods (Sage), 5. 219 s. ISBN 978-1-4129-6099-1.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. č. 1: Schéma designu výzkumu.....</i>	<i>12</i>
<i>Obr. č. 2: Jak se tvoří případová studie.....</i>	<i>18</i>
<i>Obr. č. 3: Role žáků a učitelů v závislosti na různých přístupech k terénní výuce</i>	<i>20</i>
<i>Obr. č. 4: Poloha vybraných ZŠ v Brně</i>	<i>33</i>
<i>Obr. č. 5: Projekt na nový fotbalový stadion místo současného Za Lužánkami</i>	<i>46</i>
<i>Obr. č. 6: Oblasti negativního vlivu stadionu</i>	<i>54</i>
<i>Obr. č. 7: Oblasti pozitivního vlivu stadionu</i>	<i>55</i>
<i>Obr. č. 8: Návrh na vylepšení oplocení Arboreta</i>	<i>57</i>
<i>Obr. č. 9: Stav tribun fotbalového stadionu Za Lužánkami</i>	<i>59</i>
<i>Obr. č. 10: Stav hrací plochy fotbalového stadionu Za Lužánkami.....</i>	<i>60</i>
<i>Obr. č. 11: Okolí stadionu Za Lužánkami po výstavbě nového projektu</i>	<i>61</i>
<i>Obr. č. 12: Návrh nových lokalit pro stavbu fotbalového stadionu</i>	<i>64</i>
<i>Obr. č. 13: Náčrt areálu Moravské Slavie Brno pro výstavbu nového stadionu</i>	<i>66</i>
<i>Obr. č. 14: Fotografie stadionu do článku brněnského Metropolitánu</i>	<i>67</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. č. 1: přednosti a nevýhody kvantitativního výzkumu</i>	<i>14</i>
<i>Tab. č. 2: přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu</i>	<i>16</i>
<i>Tab. č. 3: Hromadná doprava ke stadionu ze „stěžejních“ lokací v Brně</i>	<i>52</i>

SEZNAM PŘÍLOH

<i>Příloha č. 1: Zadání úkolů v terénu pro konkrétní skupiny</i>	85
<i>Příloha č. 2: List pro učitele na plánování terénní výuky na stadion Za Lužánkami</i>	89
<i>Příloha č. 3: Zastávky MHD v okolí stadionu Za Lužánkami.....</i>	93
<i>Příloha č. 4: Trasy MHD v okolí stadionu Za Lužánkami.....</i>	94
<i>Příloha č. 5: Dotazník pro obyvatele žijící v bezprostřední vzdálenosti od stadionu Za Lužánkami</i>	95

PŘÍLOHY

Skupina č. 1 – Vliv stadionu na dopravu
--

- Popište a zakreslete do mapky rozložení nejbližších zastávek různých dopravních prostředků v okolí stadionu Lužánky.
- Popište, včetně časové náročnosti, jakým způsobem se lze dostat na stadion ze „stěžejních“ míst ve městě (náměstí Svobody, autobusové nádraží, vlakové nádraží, letiště). Jednotlivé trasy zakreslete do mapy.
- Zhodnoťte, zda je zajištění MHD ze stěžejních míst dostatečná i vzhledem k vyššímu náporu před akcí konající se na tomto stadionu. (Kapacita nového stadionu by měla činit 23 500 s možností rozšíření až na 30 000. Tramvaje v Brně disponují kapacitou přibližně 200-300 osob a kapacita trolejbusů a autobusů se pohybuje mezi 90-150.)
- Navrhnete zlepšení pro efektivnější dopravní dostupnost na stadion. (V případě vytvoření nového dopravního spojení ke stadionu zakreslete jeho trasu a zastávky do stejné mapy jako druhý úkol.)
- Výstup: *Zpráva ohledně dopravy k významnému bodu zájmu o vysoké návštěvnosti pro DpmB.*

Skupina č. 2 – Vhodnost lokality a popis okolí stadionu
--

- Vymezte si do mapy v okolí stadionu 2 zóny (jedná se o kruhové zóny o poloměru 400 m a 800 m, v jejichž středu se nachází stadion) a popište jednotlivé lokality z hlediska bydlení a služeb.
- Vytipujte a zdůvodněte výběr míst pro parkování, zaznačte parkoviště do mapy včetně doporučených přiléhajících komunikací.
- Popište a zakreslete oblasti v okolí stadionu, kde by mohlo docházet ke střetu zájmů mezi místními obyvateli a návštěvníky stadionu. Svůj výběr zdůvodněte.
- Vymezte a do mapy zakreslete oblasti, ve kterých může nový stadion přispět k pozitivnímu přínosu a rozvoji služeb. Svůj výběr zdůvodněte.
- Výstup: *Zpráva pro zastupitelstvo města hodnotící možnosti vybudování stadionu včetně mapových podkladů a fotodokumentace.*

Skupina č. 3 – Vliv stadionu na životní prostředí

- Popište, jaký vliv bude mít stavba stadionu a jeho provozování na sousedící Arboretum.
- Posuďte a vysvětlete, zda je vhodné postavit stadion na vymezené ploše vzhledem k poloze Arboreta. Navrhněte opatření, která by bylo možné provést, aby sousedící Arboretum nebylo ohroženo. Přiložte náčrt vašich úprav a změn.
- Popište, jaký vliv bude mít stavba stadionu a jeho realizace na životní prostředí. Vymyslete alespoň 3 pozitiva a 3 negativa.
- Vymyslete, jak by se vámi stanoveným negativům dalo předcházet a jak by je šlo odstranit nebo zmírnit.
- *Výstup: Hodnocení dopadů vybudování stadionu na životní prostředí. Zpráva bude sloužit jako argumentace pro odbor životního prostředí pro/proti postavení stadionu.*

Skupina č. 4 – Současný stav vs. projekt

- Zmapujte a popište současný stav stadionu. Doložte názornými fotografiemi.
- Stručně popište projekt na nový stadion.
- Popište a načrtněte do mapy zásadní změny nového stadionu od starého.
- Vysvětlete v jakém stadiu je nyní vybudování nového stadionu. Zmiňte hlavní překážky v současnosti a popište, jaké kroky byly v posledním roce učiněny, aby stadion mohl být vybudován.
- Bývalý fotbalový stadion Za Lužánkami disponoval, ve své éře, průměrnou návštěvností na zápas 11 888 osob. Současný fotbalový stadion Srbská disponuje od svého založení průměrnou návštěvností 4 109 osob na zápas. Cena lístků je 150,- Kč pro dospělého a 50,- Kč pro děti a důchodce. Cena permanentky na celou sezonu je 1 800,- Kč. Předpokládáme, že každý zápas navštěvuje přibližně 15 % dětí, 10 % důchodců a 10 % návštěvníků vlastní sezonní permanentku. Během sezony se hraje celkem 15 domácích utkání. Cena nového stadionu se odhaduje na 1,5 miliardy korun. Vypočítejte, za kolik let se vrátí částka na vybudování stadionu z lístků,

pokud: a) zůstane průměrná návštěvnost stejná jako u stadionu Srbská, b) průměrná návštěvnost vyšplhá na 75 % návštěvnosti na bývalém stadionu Za Lužánkami, c) návštěvnost bude dosahovat stejných hodnot, jako měl stadion dříve.

- Výstup: „Prezentace“ včetně fotodokumentace pro občany, která poukazuje na současný stadion a na projekt nového stadionu popisující změny a současný stav řešení ohledně projektu.

Skupina č. 5 – Návrh nové lokality

- Vytipujte a zdůvodněte 3 podle vás nejvhodnější lokality v rámci města Brno, kde lze v současnosti vybudovat nový stadion. Vámi vybrané lokality zakreslete do mapy.
- Vyberte podle vás nejvhodnější lokalitu, navrhnete a zakreslete, jak by podle vás mělo vypadat nejbližší okolí a co by se v něm mělo nacházet. Všímejte si především obytných ploch, volných ploch, rekreačních oblastí, oblastí se službami obyvatelům a zeleně.
- Zhodnoťte, zda dopravní dostupnost do dané lokality vzhledem k postavení stadionu je dostačující. Popřípadě navrhnete konkrétní řešení pro vhodnou dopravu do této lokality.
- Výstup: Kompletní zadávací dokumentace na veřejnou zakázku na stavební úpravy pro novou lokaci stadionu včetně přesných mapových podkladů.

Skupina č. 6 - Skupina PR

- Provádějte po dobu práce pracovních skupin foto/video dokumentaci.
- Vytvořte PR článek do Brněnského metropolitánu o možnosti vybudování stadionu.
- Vytvořte dotazník na téma, zda má být vybudován nový stadion Za Lužánkami ve stejné lokalitě, který bude po skončení terénního průzkumu šířen mezi a) obyvatele bydlících v okolí, b) obyvatele města Brna,
- Výstup: Prezentace doprovázená foto/video reportáží pro zastupitelstvo města Brna, které shrnuje pozitiva i negativa vybudování stadionu.

Skupina č. 7 - Syntéza

- Shrňte a analyzujte výhody a nevýhody dopravy v okolí stadionu Za Lužánkami (pracovní skupina číslo 1) a navrhněte, zda tato lokalita je vhodná pro vybudování nového stadionu o kapacitě 23 500 návštěvníků s možností rozšíření na 30 000.
- Shrňte a analyzujte výhody a nevýhody vlivu nového stadionu na životní prostředí (pracovní skupina číslo 3) a navrhněte, zda tato lokalita je vhodná pro vybudování nového stadionu.
- Shrňte a analyzujte výhody a nevýhody lokality kolem stadionu Za Lužánkami (pracovní skupina číslo 2) a navrhněte, zda je tato lokalita vhodná pro vybudování nového stadionu.
- Shrňte výsledky z předchozích třech témat a podejte celkový návrh, zda stavbu vybudovat ve stávající lokalitě či nikoli.
- *Výstup: SWOT analýza na téma vybudování nového stadionu Za Lužánkami ve stejné lokalitě. (Podrobnější informace o projektu na nový stadion se dozvíte od pracovní skupiny číslo 4: Současný stav vs. projekt)*

Příloha č. 2: List pro učitele na plánování terénní výuky na stadion Za Lužánkami

Ročník: 9.	Tematický celek: - <i>Terénní geografická výuka, praxe a aplikace;</i> - <i>Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie;</i> - <i>Přírodní obraz Země;</i> - <i>Společenské a hospodářské prostředí;</i> - <i>Životní prostředí;</i> - <i>Česká republika;</i>	Téma hodiny: Fotbalový stadion Za Lužánkami ANO či NE?
		Čas: Celkem 6 – 7 vyučovacích hodin rozdělených následovně: Příprava ve třídě – 2 hod., práce v terénu – 2 až 3 hod., zpracování výsledků a hodnocení 2 hod.
Očekávané výstupy: Student: - <i>ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu;</i> - <i>aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny;</i> - <i>uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině;</i> - <i>organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů;</i> - <i>používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii;</i> - <i>přiměřeně hodnotí geografické objekty, jevy a procesy v krajinné sféře, jejich určité pravidelnosti, zákonitosti a odlišnosti, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost;</i> - <i>rozlišuje a porovnává složky a prvky přírodní sféry, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost;</i> - <i>porovnává předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit;</i> - <i>uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí;</i> - <i>hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje.</i> (zdroj: RVP ZV, 2016)		
Dílčí cíle: - <i>klást geografické otázky a hledat na ně odpovědi;</i> - <i>připravit mapové podklady pro práci v terénu;</i> - <i>zhotovit náčrt vymezeného území;</i>		

- zaznamenat připravované změny do mapy nebo leteckého snímku; - připravit dotazníkové šetření; - odhadnout rozsah prací v daném území; - uvést a vyhodnotit klady a zápory připravovaného objektu na přírodní i životní prostředí v okolí; - popsat dopravní infrastrukturu v areálu; - porovnat rozdíly mezi současností a připravovaným projektem; - zohlednit nároky stadionu a navrhnout vhodné lokality; - práce se zdroji a textem; - uvést a vyhodnotit klady a zápory areálu; - prezentace výsledků.		
Dovednosti: - sběr informací, třídění, zpracování a hodnocení informací; - práce s mapou; - tvorba mapy; - vytváření návrhů a závěrů na základě informací.	Náměty pro terénní výuku: Vytváření náčrtů, mapování, pozorování a měření v krajině, tvorba fotodokumentace.	
Sylabus tématu/začlenění do širšího rámce Propojuje všechny uvedené tematické celky uvedené v úvodu tabulky.	Mezipředmětové vazby: Matematika, biologie, občanská výchova, český jazyk, výtvarná výchova, informatika, tělesná výchova.	
Pomůcky: Psací potřeby, pracovní list, podkladové mapy, pastelky, pravítko, telefon, fotoaparát, kružítko, prázdné papíry, mapa Brna s měřítkem do 1: 20 000.	Příprava učebny: Klasická učebna, specializovaná učebna (počítač, přístup k internetu, dataprojektor), terén.	
Individuální přístup: Je řešen v rámci skupinové výuky. Skupiny jsou diferencované, ve skupině jsou zastoupeni studenti s výbornými i horšími studijními výsledky.		
Scénář hodiny		
Činnost žáků	Čas (min)	Metody/ činnost učitele
1. hodina		
	5	úvod k činnostem, rozdání
čtení motivačního textu, příprava otázek;	10	motivačního textu;
	10	řízení brainstormingu a celého procesu
	5	výběru odborných skupin a rozdělení
psaní otázek na tabuli;	5	žáků;

konečný výběr otázek a jejich rozdělení podle zaměření;	5	rekapitulace a výběr otázek;
rozdělení do skupin a přidělení rolí;	5	řízení procesu formulování jednotlivých skupin;
2. hodina		
	10	úvod hodiny, rozdělení práce do skupin;
přečtení konkrétního zadání;	25	koordinace přípravných prací;
výběr a příprava mapových podkladů vzhledem ke konkrétnímu zadání;		
vyhledávání informací na internetu;		
příprava dalších pomůcek;	10	shrnutí přípravné části a udělení pokynů k části výuky v terénu;
3. – 4./5. hodina		
přesun do terénu;	?	přesun do terénu;
společné seznámení s terénem;	10	společné seznámení s terénem;
práce ve skupinách;	60-90	dohled nad prací žáku ve skupinách, poradenská činnost;
přesun z terénu;	?	přesun z terénu;
6. hodina		
	10	úvod do následujících 2 hodin a pokyny ke zpracování výsledků;
dopracování některých úkolů a úprava výsledků do formy, ve které budou prezentovat spolužákům své výsledky (prezentace, převedení fotek do PC apod.);	35	poradenská činnost;
7. hodina		
prezentování výstupů jednotlivých skupin;	30	řízení výstupů a diskuze;
diskuze nad výsledky;	10	
zhodnocení terénní výuky;	10	zhodnocení terénní výuky;

Hodnocení aktivit žáků v hodině Hodnotí se především aktivní přístup k zadaným úkolům a to jak v terénu, tak jejich zpracování ve škole. Dále se hodnotí kvalita výstupu skupin.		
Hodnocení výuky – sebereflexe učitele Po skončení výuky se učitel zamyslí nad svou rolí ve vedení výuky. Zhodnotí klady a nedostatky, které se při výuce vyskytly.		

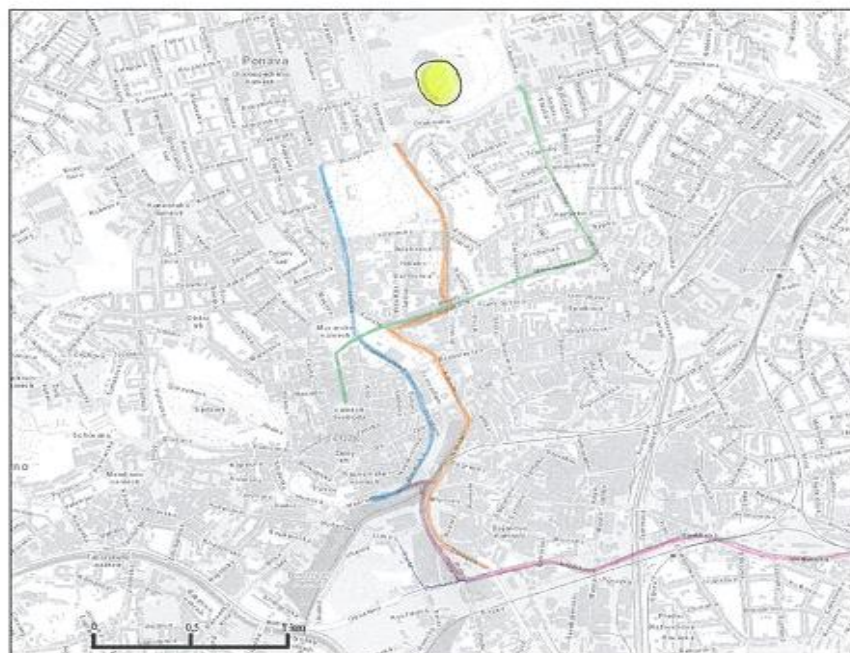
MHD v okolí stadionu za Lužánkami

Obr. 1
ZASTÁVKY MHD BLÍZ

- TROLEJBUSY
- TRAMVAJE
- AUTOBUSY
- PARKOVIŠTĚ
- DOPORUČENÉ KOMUNIKACE
- STADION

Jízdní řády MHD v okolí stadionu za Lužánkami

Obr. 2 DOPRAVNÍ SÍŤ

- TRAMVAJ č. 9
- BUS č. 67
- TRAMVAJ č. 1
- BUS č. 76
- STADION

Nový stadion Za Lužánkami

Cílem dotazníku je zjistit názory obyvatel žijících v bezprostředním okolí plánovaného stadionu a jaké je obecné mínění Brňanů o tomto jeden a půl miliardovém projektu.

- 1. Souhlasíte se znovuobnovením stadionu? Nebo jste pro vybudování kompletně nové budovy?**
 - a) Souhlasím se znovuobnovením.
 - b) Jsem pro vybudování nového stadionu.

- 2. Myslíte si, že nový stadion Za Lužánkami je vhodně situován s ohledem na blízké rodinné byty a domy. Nebo jste pro jinou lokaci stavby? Pokud ano, tak jakou?**
 - a) Ano, souhlasím.
 - b) Ne, lepší lokalita je. . .

- 3. Ve strategickém plánu města se vyskytují možné další lokace vhodné pro budování stadionu. Která je podle Vás ta nejlepší?**
 - a) Areál Moravské Slavie Brno
 - b) Brněnské výstaviště
 - c) Areál poblíž OC Avion

- 4. Vnímáte projekt nového stadionu jako krok dopředu a rozvoj pro místní ekonomiku z hlediska přílivu sportovních fanoušků?**
 - a) Ano
 - b) Ne

- 5. Očekáváte nebo si přejete novou paletu služeb v návaznosti na vznik nového stadionu? Pokud ano jakých**
 - a) Ano, očekávám služby typu . . .
 - b) Ne, neočekávám

- 6. Stavba má dosahovat až 30 metrů, což podstatně změní ráz krajiny. Souhlasíte s tak radikální změnou této charakteristické oblasti spjaté s místním arboretem?**
 - a) Ano, nevadí mi to.
 - b) Ne, nesouhlasím.

- 7. Myslíte si, že s přílivem fanoušků během sportovních klání prudce stoupne kriminalita v centru Brna, tak často spojovaná s uskupeními typu „Hooligans“?**
 - a) Ano
 - b) Ne

- 8. Velká sportovní utkání budou mít na svědomí zvýšený počet dopravních komplikací nejenom v bezprostřední blízkosti stadionu a v centru ale také na hlavních tazích do a z Brna. Myslíte si, že je město na tyto skutečnosti připraveno a dokáže zajistit plynulý průjezd Brnem?**
 - a) Ano
 - b) Ne

- 9. Dáváte přednost vybudování nových silničních tras vedoucích k stadionu pro příjezd fanoušků nebo jste toho názoru, že posílení městské hromadné dopravy bude dostačující?**
 - a) Jsem pro nové silniční trasy
 - b) Myslím si, že posílení MHD bude dostačující